

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Veronika Slovákova

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

**RODIČOVSTVÍ - JAK SE K RODIČOVSTVÍ STAVÍ MATKY A
OTCOVÉ**

Bakalářská práce

Autor: Veronika Slováková

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Vedoucí práce: PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Veronika Slováková

Studium: F14BP0129

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: **Rodičovství - jak se k rodičovství staví matky a otcové**
Název bakalářské práce AJ: Parentage - position of mothers and fathers to parentage

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tématem bakalářské práce je porovnání jak se k rodičovství staví muži (otcové) a jak se k němu staví ženy (matky). Cílem bude zjistit podobu rodičovství, podobu péče o dítě a vztah k dítěti v kontextu genderových rolí. Praktická část bude zpracována metodami rozhovorů a pozorování. Zaměří se vzorek nukleárních rodin v české společnosti. Budou zkoumána aktuální očekávání od role mateřské a otcovské a praktická podoba péče o dítě u otců a matek v různých vývojových fázích dítěte.

Havlík R., J. Koťa. 2011. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál. Možný I. 2006. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství. Galla, K. 1986. Sociologie výchovy: její vývoj a problémy. Praha: SPN. Možný I. 1999. Sociologie rodiny: její vývoj, teorie a základní problémy. Praha: Sociologické nakladatelství. Možný I. 1990. Moderní rodina. Mýty a skutečnost. Brno: Blok. Sedláček L., K. Plesková. 2008. Aktivní rodičovství. Brno: Nesehnutí. Chambers D. 2012. A Sociology of family life. Cambridge, Polity Press. Newman M. D., E. Grauerholz. 2002. Sociology of families. Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press. Nešporová O. 1976. Harmonizace rodiny a zaměstnání. Část 4, Rodiny s otci na rodičovské dovolené. Praha: VÚPSV. Křížková A. 2006. Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 5. 5. 2017

.....

Podpis autora

Anotace

Slováková, Veronika. 2017. *Rodičovství – jak se k rodičovství staví matky a otcové*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 82 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se primárně zaměřuje na rodičovství v kontextu genderových rolí. Teoretická část obsahuje shrnutí současného stavu bádání a je rozdělena do tří oddílů. První se věnuje vymezení základní typologie rodiny, jejím funkcím, historii a výchově. Druhý oddíl je zaměřen konkrétně na rodičovství a roli matky a otce. Třetí oddíl obsahuje poznatky o genderu, jeho teoriích a genderových stereotypch. Všechny oddíly také obsahují představení poznatků a teoretických přístupů autorů, kteří se touto problematikou zabývali. Praktická část této bakalářské práce si dává za úkol přiblížit podobu rodičovství v rodinách, kde zůstala doma na rodičovské dovolené žena a v rodinách, kde nastoupil na rodičovskou dovolenou muž. Výzkum byl proveden pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly doplněny o nezúčastněné pozorování. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v poslední části výzkumu.

Klíčová slova:

Rodina, rodičovství, gender, matka, otec

Annotation

Slováková, Veronika. 2017. Parentage - position of mothers and fathers to parentage. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 82 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis is focused primarily on the parenthood in the context of gender roles. The theoretical part includes the summary of the contemporary state of the research and is divided into three parts. The first part of the thesis is focused on the definition of the basic typology of the family, its functions, history and the upbringing. The second part is focused specifically on the parenthood and roles of mother and father. The third part contains of the findings about gender, its theories and gender stereotypes. All parts contain of the demonstration of the findings and theoretical approaches of the authors concerned with the issues mentioned above. The practical part of the thesis is meant to give an idea of the form of the parenthood in the families where woman is the one who stays on the parental leave and in the families where the one who stays on the parental leave is man. The survey was made by the method of semi-structured interviews which were complemented by the disinterested observations. The results of the survey are included in the last part of the research.

Key words:

Family, parentage, gender, mother, father

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce PhDr. Michalu Tošnerovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, cenné rady a připomínky. Také děkuji mé rodině a příteli za podporu při studiu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu účastnit se mého výzkumu.

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 Rodina	13
1.1 Základní funkce rodiny.....	14
1.2 Rodina v historii.....	15
1.3 Rodina současnosti.....	16
1.4 Výchova a výchovné styly.....	17
1.4.1 Tygří matky.....	20
2 Rodičovství.....	20
2.1 Rodičovská role.....	22
2.2 Role matky.....	23
2.2.1 Zaměstnaná matka	24
2.3 Role otce	25
2.3.1 Aktivní otcovství	25
2.4 Rodičovská dovolená	26
2.4.1 Mateřská dovolená.....	27
2.4.2 Otcovská dovolená.....	27
2.5 Rodičovský příspěvek	28
3 Gender.....	29
3.1 Genderové stereotypy.....	30
3.2 Gender a dělba práce	31
3.3 Biologie a gender	32
3.4 Gender a teorie	33
3.5 Učení se genderu	34
3.5.1 Teorie psychoanalytická	34
3.5.2 Teorie sociálního učení	35
3.5.3 Teorie kognitivněvývojové	36
PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4 Metodologie.....	39
4.1 Metoda a technika sběru dat	39
4.2 Cíle výzkumu	40

4.2.1	Výzkumné otázky	40
4.3	Výzkumný vzorek	40
5	Realizace výzkumu	42
5.1	Příprava výzkumu a předvýzkum.....	42
5.2	Prostředí výzkumu.....	43
6	Výsledky	44
6.1	Výsledek pozorování	44
6.2	Výsledky rozhovorů	45
6.2.1	Kvalita života respondentů ovlivněna dítětem	45
6.2.2	Péče o dítě, styl výchovy, autorita	46
6.2.3	Volný čas, aktivity s dítětem, hračky, oblečení, barvy	46
6.2.4	Tradiční rodina, správný muž a správná žena, rodičovská dovolená	51
6.3	Závěr výzkumu a shrnutí výsledků	58
Závěr	61	
Seznam použitých zdrojů.....	63	
Přílohy	66	

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tím, jak na rodinu a péči o ni nahlíží ženy a jak muži v České republice, konkrétně v Pardubickém a Královéhradeckém kraji. V tradičním modelu rodiny je žena ta, která zůstane na rodičovské dovolené s dětmi, zároveň se stará o domácnost a její fungování. V dnešní době se ale můžeme setkat se stále větším množstvím mužů, kteří tuto roli zastávají stejně dobře jako ženy a to z vlastního přesvědčení. Nicméně jsou to stále spíše výjimky.

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma rodičovství z pohledu žen a mužů, zejména protože si myslím, že většina lidí, ať již žen či mužů, touží po tom stát se rodiči a vychovávat potomka. Také se toto téma stává více aktuálním, jelikož se stále více vyrovnávají role mužů a žen. A to nejen například v pracovní oblasti, ale také v prostředí rodiny. Palčivou otázkou může být, jestli se s partnerkou či partnerem shodnou na stylu výchovy. Nebudou svoji dceru moc rozmazlovat? Nejsou na syna příliš přísná? Nedělá to spíše partner? Tím se naskytá otázka, jestli muži budou vychovávat své dítě jinak než ženy. Na tuto otázku je zaměřena druhá, praktická, část mé bakalářské práce. Výzkum proběhl formou rozhovorů, při nichž byl stejný počet mužů a žen. Zaměřila jsem se na osoby, které byli nebo aktuálně jsou na rodičovské dovolené. Pro ověření tvrzení bylo provedeno i pozorování na dětských hřištích. V naší společnosti existují normy, podle kterých by se lidé měli chovat na jedné straně a moderní trendy na straně druhé. Někde mezi nimi se nachází praxe, tedy to, jak se lidé doopravdy chovají v běžném životě. A právě tuto praxi zkoumá praktická část této bakalářské práce.

Teoretická část je rozdělena na tři části. V té první se budu zaměřovat na rodinu. Rodina je základním prvkem společnosti, má několik funkcí, byla jiná v historii a je jiná i dnes. Výchovné styly, které jsou nejčastěji aplikovány v Evropě, nejsou běžnou praxí například v Číně, o čemž vypovídá několik řádků o tzv. tygřích matkách.

Druhá část pojednává o rodičovství a o rodičovských rolích. Role matky je v životě dítěte od počátku vnímána jako důležitější než role otce. Role otce byla v minulosti úplně upozaděována, nicméně dnes se dostává do popředí a otcové se do

péče o potomka zapojují již od narození dítěte. Například se z vlastního zájmu účastní porodu jako doprovod partnerky, což bylo v minulosti nepřijatelné. Dnešní doba je aktivnímu otcovství více než nakloněna. V České republice se nyní vede diskuze o tzv. otcovské dovolené. Bohužel v současnosti ještě není legislativou dána, proto muži mohou pobírat pouze rodičovský příspěvek.

Třetí část je zaměřena na gender. Genderová studia jsou relativně nová vědní disciplína a myslím si, že by se jim i nadále měla věnovat velká pozornost. Často se chováme tak, jak si myslíme, že bychom se jako „správná žena“ nebo „správný muž“ měli chovat. V rodině je možné takové chování pozorovat více než kdekoli jinde. Dále se věnuji tomu, jestli je gender jako takový daný biologicky či nikoli. Na závěr je v mé práci zařazena kapitola o učení se genderu a teoriích, které se k tématu vztahují.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

„Člověk prý vynalezl rodinu, když zjistil, že nikomu se nedá věřit. Je to už velmi dávno, ale od té doby nikdo nic lepšího nevymyslel – ani postmoderní doba ne.“ [Možný 2002a: 25]. Tématem rodiny se zabývají odborníci, ale i laici. Přestože se rodinou zabývá nejen jeden obor, neexistuje jedna univerzální definice. V běžném životě považujeme za rodinu malou skupinu lidí, mezi nimiž se vyskytují manželské či příbuzenské vztahy. V právníkové literatuře se rodina nedefinuje, ale využívá se pojem rodinná kolektivita, nebo určení – rodina jako základní prvek společnosti. Pedagogové kladou důraz na výchovně-socializační funkci rodiny, kdežto ekonomové ji vidí především jako výrobní jednotku. Sociologie nejčastěji uvádí rodinu jako sociální instituci nebo malou sociální skupinu [Kraus, Poláčková: 2001].

Možný ve své publikaci *Sociologie rodiny* vymezuje rodinu jako „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti.“ [Možný 2002b: 99] To je ovšem definice velmi široká.

Podle *Velkého sociologického slovníku* je rodina „obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ [Linhart et al. 1996: 940].

Giddens ve své publikaci *Sociologie* definuje rodinu jako „skupinu osob spojených přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti“ [Giddens 2013: 308]. Dále uvádí, že v každé společnosti můžeme rozeznat rodinu nukleární, tedy dva dospělé lidi, kteří spolu žijí v jedné domácnosti a společně vychovávají děti, ať již svoje nebo adoptované. O širší nebo rozšířené rodině hovoří tehdy, pokud kromě nesezdaného páru žijí v domácnosti další blízcí příbuzní, nebo pokud s nimi průběžně udržují blízké vztahy.

Já se přikláním k teorii, že rodinu lze chápat jako jednotku, jejímž znakem je soužití nejméně dvou generací a to v přímé příbuzenské linii, tedy rodič a dítě. V užším pojetí je možné chápat přirozenou nukleární rodinu jako sociální společenství založené

na manželském a rodičovském vztahu, které vychází z úpravy rodinného práva. Právě český právní řád předpokládá založení rodiny a výchovu dětí jako základní podobu rodiny – 1963/94 Sb. Zákon o rodině.

1.1 Základní funkce rodiny

Funkce rodiny se časem mění a vyvíjejí se. V dnešní době je rodina pro její členy i pro společnost jinak důležitá než tomu bylo v minulosti. Některé funkce dočista vymizely, jiné se jen přetrafovaly a další získaly na důležitosti. Kraus a Poláčková mezi hlavní funkce současné rodiny zahrnují biologicko-reprodukční funkci, sociálně-ekonomickou funkci a socializačně výchovnou funkci [Kraus, Poláčková: 2001].

Biologicky-reprodukční funkce, jak již z názvu vyplývá, je funkce zajištění rození dětí. Tato funkce je důležitá jak pro společnost, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří. V rámci společnosti se jedná o zajištění stabilní reprodukční základny, aby se zajistil rozvoj dané společnosti. Toto je právě důvod, proč stát zasahuje do této oblasti různými sociálními opatřeními. Pro jedince je tato funkce důležitá zejména v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také proto, že každý jedinec chce, aby jeho rod pokračoval.

V rámci sociálně-ekonomické funkce je rodina chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti a to nejen jako členové výrobní a nevýrobní sféry, ale především jako významný spotřebitel, na němž je současný trh závislý.

Rodina je také obvykle první sociální skupinou, do které se dítě narodí a která učí dítě základní návyky a vhodné způsoby chování běžně užívané ve společnosti. Toto je socializačně-výchovná funkce. „Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.“ [Kraus, Poláčková 2001: 80]

Jsou samozřejmě i autoři, kteří definují funkce rodiny. Například Máchová definuje funkce rodiny na funkci biologickou, ekonomickou, výchovnou a emocionální.

Vymezení těchto funkcí je v podstatě stejné jako vymezení funkcí předchozích. Biologická funkce zahrnuje sexuální život partnerů či manželů a reprodukční procesy. Ekonomická funkce je chápána v dvojím smyslu – jednak ve smyslu bezprostředně výrobní činnosti a jednak ve smyslu materiálního zabezpečení. Funkce výchovná se v průběhu dějin postupně měnila nejen ve svém obsahu, ale i rozsahu a dnes velkou část této funkce převzala škola. Ale i přesto výchova v rodině zůstává středem výchovného působení. Emocionální funkce je v rodinách realizována na třech úrovních – mezi manželi, rodiči a dětmi a mezi sourozenci. Tato funkce vytváří potřebné citové zázemí, pocity lásky a bezpečí, což žádná jiná instituce nedokáže.

1.2 Rodina v historii

Historie rodiny začíná již v pravěku. Jelikož je rodina nejmenší jednotkou prakticky všech známých společností, lze předpokládat, že tomu v době kamenné nebylo jinak. Maria Gimbutasová, archeoložka, říká, že v průběhu neolitické revoluce, tedy období, kdy klima umožňovalo usedlý způsob života a pěstování rostlin, nálezy z jihovýchodní Evropy a z Blízkého východu dokazují existenci usedlé společnosti, která byla postavena na ženském principu. Jako nejvyšší božstvo byla považována Velká Matka, ženy a jejich princip byl považován za posvátný. Pěstování plodin umožnilo i ženám podílet se na obstarávání obživy, lov byl již jen doplněk ve stravování. Také výroba keramiky, tkaní nebo třeba upravování potravin bylo ženskou doménou. Postupem času a rozvojem vojenství, obchodu a řemesel se začali do popředí dostávat muži. Může za to i fakt, že se společnost začala diferencovat podle množství a hodnoty majetku. Ostatně muži jsou ve vedoucím postavení v tzv. civilizovaných zemích dodnes [Matoušek 2003].

V době starověkého Řecka a Říma byla podoba rodiny ovlivněna tím, že se společnost stala otrokářskou a do jisté míry také městskou. „Početná třída otroků byla téměř vyřazena z reprodukčního procesu: její příslušníci mohli jen zřídka uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud pak přece jen žili v manželství, neměli podmínky, ani potřebu přivést na svět početné potomstvo a pečovat o ně.“ [Maur 1990: 38]. Rodina byla velmi striktně patriarchální. Ženy ovšem na rozdíl doby klasické měly větší svobodu, které projevovala například tím, že směly chodit na veřejnosti bez doprovodu manžela.

Nicméně v rodině jí zůstaly všechny obvyklé domácí práce a z veřejného pohledu příslušela většina práv muži než ženě. Postavení ženy bylo submisivní. To se projevovalo například tím, že se ženy směly pohybovat jen ve vyhrazené části domu, ven vycházely, co možno nejméně, málo se vzdělávaly, pečovaly o domácnost a vše za zdmi jejich domu se jich nemělo týkat. „Muž pobýval doma málo, s ženou komunikoval také málo, ba i žádoucí počet sexuálních styků s legitimní manželkou musel mužům doporučovat zákonodárce, aby tak bylo pojištěno narození legitimního mužského dědice. (Muž se totiž mohl sexuálně stýkat s konkubínami a s jinochy). Ženy se vdávaly na konci puberty, muži okolo třicítky.“ [Matoušek 2003: 27]

Středověk a podoba rodiny v tomto období nemají příliš věrohodných zdrojů, spolehnout se musíme na kroniky a archeologické průzkumy. Slované, kteří se nacházeli na území Evropy přibližně v 5. století n. l., měli rodinu patriarchální. Mnohoženství bylo tolerováno, ale bylo výsadou mocných a bohatých mužů. Jako příklad můžu uvést kupce Sáma, který byl původem Frank, a měl dvacet dva synů a patnáct dcer s celkem dvanácti manželkami. Běžné bylo soužití širších rodin. Vzhledem k nízkému průměrnému věku lidí je ale tři nebo čtyř generační souží spíše vzácností. Rodina byla ve středověku pro jedince velmi důležitou. Pokud nepatřil k feudálnímu pánovi a nepříslušel do rodiny, ve společnosti pro něho nebylo místo [Matoušek 2003].

Model rodiny, tak jak ji známe dnes, vykrytalizoval koncem 18. století. Aby ženy nebyly jen služky svých manželů, byla potřeba změna. Ta nastala již předtím, než byla deklarována. Již v renesanci měly ženy možnost vykonávat některá povolání, která se mužům příliš nezamlouvala. Například prodávaly plátno, šily a tkaly a podobně. V roce 1791 vydala žena jménem Olympie de Bourges spisek s názvem *Práva ženy a občanky*, ve které se žádá naprostá rovnost mužů a žen před zákonem, obsahující i mimo jiné právo na svobodnou volbu partnera, určenou pouze citovou náklonností. Od této chvíle patriarchát začal upadat [Matoušek 2003].

1.3 Rodina současnosti

Klasický model rodiny, kterou tvoří muž vydělávající peníze, žena v domácnosti a jejich děti dnes ustupuje. Současné rodiny jsou poznamenány množstvím skutečností. Podle Krause a Poláčkové se jedná o to, že množství funkcí rodiny převzaly jiné instituce,

například školy. Dále se ztrácí rituály zakládání rodiny, jako je svatba, manželství. Založení rodiny se tak značně uvolňuje, legalizace partnerství, tedy manželství, již není podmínkou rodinného života. S uvolněností souvisí i nestabilita rodiny. V posledních letech se z řady důvodů zvyšuje rozvodovost, přičemž většina rozvádějících se manželství má děti. Naopak se rozmáhá plánované rodičovství a mění se celková struktura rodiny. Celkově se rodičovství a zakládání rodiny odsouvá do vyššího věku. Možný tvrdí, že naše současná rodina se vyznačuje nukleárním spojením s rodinou ženy, matky. Je to právě rodina rodičů ženy, která častěji pomáhá v péči o domácnost i o děti. Ačkoli je toto spojení těsnější než s rodinou muže, v obou případech je velmi volné, alespoň co se týče prostoru. „V zjišťovaném souboru velkoměstských rodin 86,9% žilo jako dvougenerační nukleární rodina, jen ve 4,9% rodin žil někdo z rodičů ženy a pouze ve 2,6% rodin někdo z rodičů muže.“ [Možný 1990: 106]. Dále autor srovnával vztah k otci a k matce. Ukázalo se, že děti mají volnější vztah k matce, s níž si mohou povídat o škole, kamarádech, filmu i svých zájmech. U otce převládala témata jako sport a politika.

Přes všechny tyto změny se zdá, že rodina neztratila svůj význam. Pro jedince je důležitý pocit bezpečí a jistoty, který získává pouze v rodině. Ve výzkumu *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace* docenta Tučka je vidět, že „v názorech lidí převládá na jedné straně tradiční vidění rodiny a manželství (46,4%), ale zároveň na druhé straně některé dílčí hodnoty či některá ‚přikázání‘ nejsou výraznou částí dotázaných již akceptovány (45,5%). Těch, kteří zcela odmítají tradiční postoj k manželství a rodičovství, bylo v dotázané populaci méně než deset procent. Rozdíl mezi názory mužů a žen je sice statisticky významný, ale není tak odlišný, aby bylo možno hovořit o rozdílném postoji k tradičním rodinným hodnotám.“ [Tuček 1998: 66]. Tradiční hodnoty tedy v lidech dále přetrvávají. Změna je pouze pozvolná, přizpůsobuje se lidem a společnosti žijících v aktuální době.

1.4 Výchova a výchovné styly

Toto téma je zařazeno do mé práce z toho důvodu, že to, jak dítě vychovat, k čemu ho vést a jaké hodnoty do něho vkládat mohou vidět rozdílně ženy a rozdílně muži. Uvažujeme-li o úplné rodině, je velmi důležitou součástí rodinného života výchova dětí.

„Pojem výchova patří v pedagogice mezi základní odborné pojmy. Socializační teorie a teorie učení přispěly k tomu, aby se tento starý pedagogický termín mohl náležitě prohloubit. Etymologicky znamená vychovávat tolik jako ‚táhnout vzhůru‘, ‚náležitě ohýbat‘ nebo ‚vytáhnout‘ odněkud někam.“ [Prokop 2001: 14n].

Pojem výchova můžeme chápat ve dvojnásobném smyslu. První je výchova v širokém smyslu. Takto se označují „veškeré činnosti, které v nejrůznější míře podílejí na utváření osobnosti, na přípravě k uplatnění ve výrobním, společenském a kulturním životě.“ [Přadka 1978: 6] K těmto činnostem se přiřazují například výchovná práce školy, zapojení různých dětských organizací, působení rodiny a společnosti, ale také kultury. Tato výchova se též označuje jako edukace. Druhá je výchova v úzkém smyslu. Takto je chápána výchova, která rozvíjí osobnost jedince v jednotlivých složkách výchovy [Přadka 1978: 6]. Výsledkem je poté charakter člověk a jeho sociální chování.

Čačka ve své knize *Psychologie dítěte* uvádí postupně tři výchovné přístupy. Prvním z nich je přístup *laissez-faire*. Tato metoda je nejpasivnější, vychovatel do výchovy příliš nezasahuje, vyhýbá se rozhodování, někdy může být až dětmi ovládán. Tuto metodu v rodině obvykle nevyužívají rodiče, ale například babičky, které pouze chtějí blaho dětí v danou chvíli a příliš neodpovídají za budoucnost dítěte [Čačka 1996: 142].

Pokud je dítěti vše povoleno a nechceme mu nic odeprít, později neovládá svá přání, nestará se o své povinnosti a nezíská návyky vhodného chování. Dítěti je dobře jen na chvíli a bez těchto návyků pak často bývá závislé, nesamostatné a špatně přizpůsobivé. Obvykle si takové dítě chce sobecky vynucovat pozornost jen pro sebe a nedbá potřeb jiných. Touto metodou vychováváme děti, které mohou v budoucnu využívat dobré vůle a důvěřivosti jiných. Někteří vychovatelé mají tendence nechat dítě samo sobě a příliš se nevměšovat, a to i emocionálně. Dítěti potom schází vřelé city, které hledá mimo domov, například u vrstevníků. Pokud se k němu vychovatel či rodič chová tak, že jej zesměšňuje, přehlíží jeho problémy a stará se o něj jen pokud na to má náladu, dítě nedostatek citů oplácí neplněním vychovatelových příkazů [Čačka 1996: 143].

Při využívání autoritativního přístupu jsou vychovatelé přesvědčeni, že čím více přísní budou, tím bude výchova účinnější. V takovém případě vychovatel rozhoduje o všem, co se dítěte týká. Pokoušet se vyslovit svůj názor bývá považováno za

„odmlouvání“ a trestá se. Vychovatel často tyto praktiky používá, protože je sám v dětství zažil. Dopad autoritativního přístupu k výchově bývá dvojitý – v jednom případě se dítě přizpůsobí, ve druhém se začne bouřit. Odpor se může projevat různými způsoby – zlobení při jídle, týrání zvířat, nevráživost vůči jiným dětem a tak podobně [Čačka 1996: 144-146].

Pokud chceme dosáhnout optimálního přístupu k výchově, musíme se vyhnout nežádoucích vlastností, které jsou v obou krajních přístupech. „Chyby většinou vyplývají z nedostatků osobností samotných vychovatelů. Psychologické výzkumy ukázaly, že nejcennějšími vlastnostmi dobrých vychovatelů jsou: přirozená láska k dětem, trpělivost, porozumění, přiměřené požadavky, důslednost, optimismus a sebedůvěra.“ [Čačka 1996: 147].

Kopřiva a kolektiv to ve své publikaci *Respektovat a být respektován* uvádí podobně, ale dělí je podle uspořádanosti velké společnosti. Rozděluje autoritativní model, anarchii a demokratický model. Toto uspořádání aplikuje na malé skupiny, jako je například rodina. Tyto tři uspořádání porovnává z hlediska třech kritérií, která se týkají norem a pravidel. Jedná se o to, jaký druh norem a pravidel v nich existuje, kdo je vytváří a pro koho platí [Kopřiva et al. 2008: 259].

Autoritativní styl se vyznačuje tím, že spíše než o pravidle se jedná o mnoho zákazů, příkazů a povinností, které vytvářejí ti, kteří mají moc. Dodržovat je musí především ti, kteří moc nemají [Kopřiva et al. 2008].

Anarchie, neboli „vše dovolující“ styl to má nastavené tak, že pravidla a normy jsou nejasná, není jasně určeno, kdo je vytváří, vznikají nahodile a nejsou pro nikoho závazná [Kopřiva et al. 2008].

Demokratický styl dbá o to, aby normy a pravidla byla smysluplná, aby co nejvíce odrážely potřeby celého společenství. Mohou se na nich podílet všichni ze společnosti, jsou výsledkem hlasování a platí bez výjimky pro všechny [Kopřiva et al. 2008].

V tomto přehledu můžeme vidět, že Kopřivův demokratický styl odpovídá Čačkovému stylu optimálnímu, anarchie zase metodě *laissez-faire*. Je však na každém rodiči či vychovateli, který styl výchovy bude používat. Nejlepší je využít „zlatou střední cestu“, tedy vzít z každého stylu to, co nám nejvíce vyhovuje.

1.4.1 Tygří matky

Západní civilizace chápe autoritativní výchovu, při níž má dítě velmi nízkou autonomii, často jako nemoderní a zastaralý styl výchovy. Tak tomu ovšem není v asijských způsobech výchovy. V tomto způsobu je typický silný důraz na co nejlepší výsledky dítěte, ať už ve studiu, umění, koníčcích, a tomu jsou také podřízené ostatní složky života dítěte. Jako příklad uvedu Američanku s čínskými kořeny, která vydala knihu *Battle Hymn of the Tiger Mother*, přeložené jako *Bojová píseň tygří matky* – Amy Chuová.

V této knize popisuje, jak byla vychovávána ona sama a jak stejně vychovává své dvě dcery. Hned zpočátku knihy je výčet aktivit, které měly její dcery zapovězené – přespávání u kamarádek, nehraní na housle a na klavír, účinkovat ve školním divadelním představení a další aktivity, která nám připadají normální a přirozené. Ona jako matka neustále dohlíží na režim, který její děti musí dodržovat. Nejen ona, ale naprostá většina asijských matek, si myslí, že děti nejsou samy od sebe schopné donutit se pracovat tak usilovně, aby byly v určité disciplíně nejlepší, a proto je zodpovědnost na rodičích. Čínské matky mají sedm bodů, které se nesmí porušovat. „(...) čínská matka věří, že: (1) škola a studium jsou vždy na prvním místě; (2) 1- je špatná známka; (3) vaše děti musí být před svými spolužáky o dva roky napřed v matematice; (4) nesmíte nikdy chválit své dítě na veřejnosti; (5) nesouhlasí-li vaše dítě někdy s učitelem či trenérem, musíte se postavit na stranu učitele či trenéra; (6) měli byste svým dětem povolit pouze takové aktivity, v nichž mohou nakonec získat medaili; (7) tato medaile musí být zlatá.“ [Chuová 2016: 13] Také uvádí studii, která dokazuje, že z 50 západních amerických matek a 48 čínských matek 70% západních amerických matek odpovědělo, že pro děti není dobrý příliš vysoký důraz kladený na akademický úspěch, nebo že rodiče by měli podporovat děti v učení hrou. Čínské matky takto neodpovídali, počet, který by si myslel totéž, se blížil nule [Chuová 2016].

2 Rodičovství

Založení rodiny je tradičně považováno za vrchol manželství. Rodičovství začíná již před narozením dítěte a obvykle se jedná o úlohu na celý život. Matoušek poukazuje na

to, že podle etologie je rodičovské chování původnější než chování partnerské a vychází z poskytování ochrany a péče o partnera a děti – mláďata. V dnešní době už není rodičovství přirozeným údělem. Příchod antikoncepce, která dává možnost ženě právo rozhodnout, kdy a kolik bude mít dětí, pokud vůbec nějaké, by se dal označit jako epochální význam pro lidstvo [Možný 2002b]. Mnoho lidí touží po tom být rodičem, i když se tato skutečnost posouvá do vyššího věku. Podle dat Českého statistického úřadu by se mohlo zdát, že tomu tak není. V roce 1920 byl průměrný věk rodiček 30,2 let a v roce 2012 to bylo 29,8 let. Nicméně v době první republiky byl relativně vysoký počet těch, které rodily již několikáté dítě v pořadí [Statistika a my 03/2014]. Také to, že mít děti znamená určitou sociální izolaci, představa žen, že muži nebudou ochotni účastnit se na výchově dětí a pečovat o ně, znamená pro některé ženy určitou demotivaci k mateřství. A proto ho odsouvají, či úplně odmítají.

Podle Možného je rodinný vývojový cyklus koncept fází a zahrnuje v sobě koncept přechodů mezi těmito fázemi. Jedním z významných, ten nejvýznamnější, v rodinném cyklu je přechod k rodičovství. A není to nejvýznamnější přechod jen v rodinném cyklu, ale pravděpodobně i v životě jedince. To, že o něm můžeme rozhodovat sami, neznamená, že ho to činí lehčím, ba právě naopak. Podle Alice Rossiové můžeme pozorovat čtyři vlastnosti přechodu k rodičovství. Prvním je přechod, za nějž může silný kulturní tlak, který působí především na ženu. Právě mateřství je se ženou těsně spojeno. Je až trendem poslední doby celoživotní a především dobrovolná bezdětnost. Druhým přechodem je přechod, k němuž dochází mimovolně. Tedy může být, a častokrát to tak je, pokud je dítě počato neplánovaně. Ve druhé polovině dvacátého století byla každá druhá nevěsta těhotná, s restaurací kapitalismu podíl těhotných nevěst u nás poklesl na necelou třetinu. Třetí přechod k mateřství je přechod nerevokovatelný, tedy neměnný. Dítě se nemůže smazat, vzít zpět nebo ho dokonce vyměnit a jiné. Čtvrtý je přechod zlomový. Předchozí životní přechody mají připravenost a mohou být naplánovány. Ale dítě, které tu nebylo, tu najednou je. Těhotenství ženu připraví po fyzické stránce, ale ne po stránce sociální. To se může projevit zejména u prvorodiček jako laktační psychóza [Možný 2002b].

„Standardní očekávání, že mladí lidé uzavřou manželství a budou mít děti, funguje jako určitá sociální norma. Tlak společnosti přispívá k rozhodnutí uzavřít

manželství a založit rodinu, obvykle se tak stane před dosažením 30 let.“ [Vágnerová 2000: 345] V každé společnosti jsou tyto věkové hranice jinak posunuté ať už směrem nahoru či dolů. V našich podmínkách je věk 30 let považován za mezník rané dospělosti a do tohoto věku je tolerováno i jiné chování než zaměření na svou vlastní rodinu. To, jestli mladý člověk založí rodinu je z velké části podmíněno i tím, jaké prožil dětství. To může mít na jedince dvojitý dopad – pozitivní a negativní, respektive může takový dopad. Pozitivní vzor posiluje touhu mít dítě. Člověk s pozitivní zkušeností obvykle ví, co se od něho jako od rodiče očekává a jak by se měl správně chovat. Oproti tomu negativní vzor motivuje jedince k odlišnému postoji k rodičovství. Nová vlastní rodina by mohla mít i jistou korektivní funkci, mohla by napravit negativní až zlé zážitky z dětství. Ovšem spíše se rodič snaží vytvořit takovou rodinu, jakou si přál mít ve svém dětství. „Silná identifikace s vlastním dítětem, která z této situace vyplývá, není zcela standardním projevem a může vést až k narušení vztahu s partnerem. Zkušenosti i očekávání obou partnerů se mohou lišit. Proto si nemusí vzájemně porozumět a chápat příčiny svého odlišného chování.“ [Vágnerová 2000: 346]

Z hlediska vnitřní stimulace je potřeba mít potomstvo potřebou biologickou, která zaručuje pokračování. Dítě ale může uspokojovat i další potřeby. Například potřebu citové vazby, kdy je dítě vděčné za projevené city a oplácí je. Takový citový vztah s dítětem je minimálně po dobu jeho dětství jistý a spolehlivý. Dále nový člen rodiny zajišťuje rodičům nové zážitky a zkušenosti. Těmi je na jedné straně obohacuje, ale na straně druhé omezuje v tom smyslu, že se rodiče nemohou svobodně rozhodnout, co budou dělat. Musí to činit s ohledem na dítě. Potřeba seberealizace se zde projevuje tak, že schopnost mít rodinu určuje normalitu dospělého jedince nejen na úrovni biologické, ale i na úrovni psychosociální. Poslední je potřeba otevřené budoucnosti. To, že jedinec má potomka, pro něj znamená, že jeho tělesný vzhled, tradice, zvyky a hodnoty budou přeneseny do budoucnosti [Vágnerová 2000].

2.1 Rodičovská role

Rodičovská role, tedy bytí rodičem je považována za důležitou součást vnitřní identity každého dospělého člověka. „Je to role primárně biologicky podmíněná, ale zároveň i psychicky a sociálně významná. Její vliv na osobnost člověka, jeho uvažování a emoční

prožívání, další role i mezilidské vztahy je značný.“ [Vágnerová 2000: 344]. Podle Matějčka se dítě za své rodiče považuje ty, kteří k němu chovají mateřsky a otcovsky a není pro něj důležité, zda tito lidé mají či nemají potvrzení z porodnice [Matějček 1996]. Obecně lze říci, že pro správný vývoj jedince jsou potřeba oba rodiče, kteří fungují tak, jak mají. Matku ani otce nelze nikým nahradit po všech stránkách.

Rodičovská role je podle Vágnerové jediná role, která je nezpochybnitelně nadřazená, je tedy silně asymetrická. Rodič se o dítě musí starat a dítě je na něm velmi závislé. Dále také rodič má právo rozhodovat prakticky o všem, co se týká jeho dítěte. Oproti jiným rolím dospělého člověka je rodičovská role nevratná. Nikdo se nemůže rozhodnout nebýt rodičem nebo dítě například vyměnit, jak tomu je kupříkladu při výběru partnera, kde to možné je. Dítě má také moc připoutat dva lidi k sobě nezrušitelnou a specifickou vazbou, čehož některé matky využívají. Není nutné příliš rozvíjet skutečnost, že narozením dítěte se značně změní životní styl obou rodičů [Vágnerová 2000].

2.2 Role matky

V dřívějších dobách a vlastně i nedávno bylo mateřství, bytí matkou, považováno za vrchol ženství. Zároveň to byla jediná role, kterou žena musela zastávat.

Žena, tedy matka, je spojena s dítětem v mnohem větší míře než jeho otec, a to již od početí. Těhotenství je provázáno velkými hormonálními i fyzickými změnami. Nejsou neobvyklé ranní nevolnosti, přecitlivělost nebo střídání nálad. Tím se změní i chování k ostatním lidem, a to i k partnerovi. „Představa, že nastávající mateřství je obdobím klidu, vyrovnanosti a štěstí neodpovídá skutečnosti. Těhotenství je dobou zátěže psychické, somatické a občas i sociální. Je třeba se vyrovnat s proměnou vlastní bytosti, se změnou tělového schématu, s novými a občas i nepříjemnými pocity, s novou rolí matky atd.“ [Vágnerová 2000: 350].

Společnost vysoce hodnotí roli matky. Zároveň jsou na matku i její dítě kladeny až přehnaně vysoké nároky. Dobrá matka se hodnotí jako šťastná, usměvavá žena, kterou péče o dítě naplňuje pozitivními pocity. Skutečnost se od očekávání společnosti ale liší. Výchova a péče o malé dítě může být frustrující a vyčerpávající [Gjuričová 1997 in Vágnerová 2000].

Nejdůležitější pro vztah dítěte a matky je období těsně po porodu. Nelze spoléhat jen na vrozené předpoklady, nedostatek stimulace může tento ze začátku křehký vztah zkomplikovat. Pro dítě i pro matku je důležitý co nejranější kontakt, ideálně hned po porodu. Matky, které ho nezažily, se chovaly méně obratně [Vágnerová 2000].

Když je dítě větší a žena nastoupí zpět do práce, čeká ji nový vývojový úkol, a to zvládnout profesní i rodinný život dohromady.

2.2.1 Zaměstnaná matka

Na konci šedesátých let prohlásila generace poválečných dětí, že nechtějí žít v klasické koncepci rodiny, ve které byly vychovány. Změna musela přijít. Ta hlavní změna se týkala zaměstnání vdaných žen. Již v polovině dvacátých let byly diskutovány tři principy, které se týkaly pracujících vdaných žen. Prvním z nich je princip konzervativní. Ten hlásá, že vdaná žena nemá pracovat, a matka obzvláště ne. Velmi vyhraněný konzervativní postoj potom říká, že vlastně žádná žena nemá pracovat jinde, než ve své vlastní domácnosti. Tudíž nemá být nikde zaměstnána. V tomto stanovisku jsou také děvčata a chlapci vychovávaní jinak. Dívky jsou vychovávány tak, aby pomáhaly matce v domácnosti a chlapci tak, aby opustili svou rodinu a založili vlastní rodinu, jakmile však budou schopni uživit manželku i děti. [Možný 2002b.]

Druhým principem je princip nekonzervativní. Podle tohoto principu smí pracovat jen ženy, které prozatím nemají děti. I jako vdaná si udržuje kvalifikaci v nějakém zaměstnání, nicméně kvůli dětem své zaměstnání opouští. Vrací se k němu ve chvíli, když už její děti nepotřebují všechnu její péči a jsou více soběstačné. Tuto druhou fázi zaměstnání však může zkrátit například péče o vnoučata, je-li to potřeba nebo péče o rodiče, kteří jsou již nemožoucí [Možný 2002b.].

Třetím a posledním principem je princip egalitární. Tento přístup poukazuje na to, že žena třífázový model je zodpovědný za znehodnocení, neboli devalvací ženské kvalifikaci během péče o dítě čímž je odsouzena k méně kvalifikované práci. Tuto dobu, kdy se stará o dítě, už nemůže nikdy dohnat, tudíž se nemůže vyrovnat mužům [Možný 2002b].

V České republice byla v padesátých letech ženám předložena nutnost pracovat jako cesta k dosažení rovnosti. Také se vystavovaly školky a jesle, které usnadnily

ženám návrat do práce [Možný 2002b]. V dnešní době není nic zvláštního, že žena pracuje před narozením dítěte a obvykle nastupuje do práce ve chvíli, kdy dítě nastoupí do školky.

2.3 Role otce

Tradiční myšlení plné stereotypů ukazuje muže, otce, jako méně významné, především v prenatálním a kojeneckém věku dítěte. Tento postoj může negativně ovlivnit přijetí otcovské role. Otec nikdy nezažije přítomnost dítěte jako součást vlastního organismu, pro něho se vlastně od početí příliš nezměnilo. Toto může ovlivnit jak jeho vztah k dítěti, tak i k matce. Může ještě nenarozenému potomkovi dávat za vinu ztrátu pozornosti matky, která se soustředí především na dítě. I přes tohle všechno jsou obvykle mladí muži na očekávané otcovství pyšní [Vágnerová 2000].

Po narození dítěte přetrvávají tradiční myšlenky na méněcennost mužů. Může za to i biologická spojitost, která není v takové míře jako u matek. Nutno podotknout, že společnost jim to neusnadňuje. Ale i otcové dokážou vyhovět téměř všem potřebám novorozence a navázat s ním kontakt. Obvykle pokud je muž rodinou i společností označen jako nešikovný v péči o dítě, bude se tak i chovat. V této fázi rodičovství je muž obvykle více potřeba jako citový společník podporující matky po porodu [Vágnerová 2000].

Podle Matějčka jsou muži vybaveni stejnými rodičovskými mechanismy jako ženy. „Příroda si nemohla dovolit luxus pouhé mateřské lásky – ochranu lidskému potomstvu zajistila instinktivní výbavou obou pohlaví, žen i mužů“ [Matějček 1995: 13]. V dnešní době je otcovství vnímáno jako něco, čeho se lze vzdát. Pro muže je mnohem snazší zříci se dítěte než pro ženy.

2.3.1 Aktivní otcovství

V tradičním chápání je tu aktivní otcovství již dlouho. Znamená to, že tatínek jede s dětmi o víkendy na výlet, bere syna na hokej nebo dceru na výstavy. Maminka je zatím doma, vaří, věnuje se domácnosti nebo sama době. V jistém smyslu můžeme jako aktivní otcovství chápat to, že otec zajišťuje svoji rodinu finančně, věnuje tomu hodně času, ale je fyzicky nepřítomný. To, že se partnerství vyváží a sdílí se péče o děti, je vlastně další posun v trendu změn rodinných vztahů [Sedláček, Plesková 2008].

Lze tvrdit, že aktivní otcovství má pozitivní dopady nejen na rodinné vztahy, ale i společnost a zaměstnavatele. Tím, že se otcové budou aktivně podílet na péči o děti, se sníží jistá diskriminace žen v pracovní sféře. Pokud budou muži vědět, co obnáší obstarávání rodiny, zvýší se respekt a tolerance k ženám, také se zvýší soudržnost rodin a projeví se to menší rozvodovostí. Výhoda pro společnost spočívá v tom, že se lépe prolne rodinná a veřejná sféra, která byla dosud pohlavně rozdělená. Také to, že se péče o děti rozdělí mezi oba rodiče, usnadní ženám vrácení se zpět do zaměstnání a budou tedy kratší dobu ekonomicky neaktivní [Valouchová 2008 in Kundra 2009].

V České republice je stále ustálený tradiční model rodiny, i když v posledních letech se stále více objevují alternativy upřádání rodičovských aktivit. Stále je však něco jako nejobvyklejší rodina, tedy matka, která přerušila pracovní poměr a stará se dítě a otec, který finančně a materiálně zajišťuje rodinu. Ti, kteří toto uspořádání obrátí a otec se stane hlavním pečovatelem, se stávajícímu normálu vymykají [Sedláček, Plesková 2008].

2.4 Rodičovská dovolená

Není dovolená jako dovolená. Pojem rodičovská dovolená může být matoucí. Většina lidí si myslí, že je to stejné, jako mateřská dovolená. Ovšem o rodičovskou dovolenou může podat žádost jak žena, které skončila mateřská dovolená, tak i muž, a to po narození dítěte až do tří let věku dítěte. Také mohou rodičovskou dovolenou čerpat současně [Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, §196].

Z pohledu zaměstnavatele je rodičovská dovolená osobní překážkou zaměstnance ve vykonávání práce. Právě z tohoto důvodu má zaměstnavatel povinnost omluvit zaměstnance v době jeho nepřítomnosti v práci po celou dobu jejího trvání. Pokud je zaměstnanci překážka v pracovní činnosti známa dopředu, musí o ní srozumět zaměstnavatele a včas požádat o poskytnutí pracovního volna. Tato žádost nemusí být podána písemně, avšak pro zaměstnance i zaměstnavatele je písemná žádost vždy lepší [Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, §196, §206].

„Hlavním smyslem institutu rodičovské ‚dovolené‘ je zrovnoprávnění žen a mužů v jejich každodenních životech neboli vytváření možností pro shodnou (rovnou)

participaci v obou základních sférách sociálního života jedince – ve sféře soukromé i veřejné.“ [Maříková 2008: 71]. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí v roce 2013 nastoupilo na rodičovskou dovolenou 5200 mužů, což je pouhých 1,8% z celkového počtu žádajících. Ve světě je tento trend mnohem více rozvinutý než v České republice.

2.4.1 Mateřská dovolená

Pojem mateřská dovolená je v dnešní společnosti běžně používaný termín. Toto období obvykle začíná šest až osm týdnů před plánovaným termínem porodu. „V souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě přísluší zaměstnankyni mateřská dovolená po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň 2 nebo více dětí, přísluší jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů.“ [Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, §195]. Pokud se dítě narodilo mrtvé, potom má zaměstnankyně nárok na mateřskou dovolenou v délce 4 týdnů. Mateřská dovolená nemůže být přerušena ani nemůže skončit v období šestinedělí matky [Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, §195]. Finanční příspěvek musí matka řešit již v těhotenství. Příslušný formulář ženě vystaví a zároveň potvrdí gynekolog. Tento tiskopis se vyplnění odevzdá zaměstnavateli a rovnou se do něho uvede, že se žena chystá odejít na mateřskou dovolenou.

2.4.2 Otcovská dovolená

Otcovská dovolená není v České republice nijak zavedená. Přitom v zahraničí se jedná o běžnou praxi. Evropské země nabízí novopečeným otcům otcovskou dovolenou, kterou si mohou vybrat v po narození potomka, přičemž tato doba je průměrně dva týdny [Liga otevřených mužů LOM 2016]. U nás se otcovská dovolená dnes běžně nahrazuje pojmem rodičovská dovolená. Ale význam není stejný. Důvod, proč by se otcovská dovolená měla podporovat je především v tom, aby otcové nebyli ochuzeni o čas strávený s novorozencem a novopečenou matkou.

Změna ovšem může přijít s rokem 2017. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí vláda schválila otcovskou dovolenou, novopečení tatínkové budou mít možnost využít týdenní otcovskou dovolenou. Na otcovskou dovolenou bude možné nastoupit v období šesti týdnů ode dne narození dítěte a nebude možné ji přerušit. Podpora, kterou bude muž dostávat, bude 70 procent vyměřovacího základu jeho výdělku. Bude tedy

stejná jako v případě mateřské dovolené [Ministerstvo práce a sociálních věcí, Noviny Práce a sociální politika, 2016].

2.5 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek náleží ženě či muži po skončení mateřské dovolené, které se věnuje následující odstavec. Tuto podporu vyplácí Úřad práce, konkrétně odbor státní sociální podpory. O tom, jak vysoký bude rodičovský příspěvek, si rodiče rozmýšlejí sami. Jeho celková výše činí 220 tisíc korun a maximální délka jeho čerpání jsou čtyři roky. Podle toho, jak dlouho chtějí tento příspěvek rodiče čerpat, se bude odvíjet jeho měsíční výše. Například při čerpání po dobu dvou let bude měsíční příspěvek vyšší než při čerpání po dobu čtyř let. V roce 2017 také nebude omezena horní hranice výše příspěvku, jako tomu bylo doposud.

3 Gender

Gender je pojem z angličtiny, v češtině přeložený jako rod. Tento pojem vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, které nespočívají ve fyzických rozdílech, ale v kulturních a sociálních vzorcích. Současně bychom termín gender mohli přeložit jako sociální pohlaví [Gjuričová 1997b in Janošová 2008].

Prvně ale musíme rozlišit dva pojmy, kterými jsou pohlaví a gender. Pro sociologii je typické, že termín pohlaví je užíván k rozlišení anatomických a fyziologických rozdílů, které definují mužské a ženské tělo. Oproti tomu termín gender vnímáme jako psychologické, sociální a kulturní rozdíly mezi muži a ženami. Nemusí to nutně znamenat, že je nezbytné, aby tyto rozdíly byly produktem biologického pohlaví. Jsou mezi námi lidé, kteří mají pocit, že se narodili v nesprávném těle a necítí se v něm dobře. Svoji situaci řeší buď tak, že se snaží sami sebe „napravit“ a žít podle měřítek pro svoje pohlaví. Nebo se chovají podle klasického stylu opačného pohlaví, vyjadřují svůj gender oblékáním, jednáním. Tato nespokojenost se svým tělem může vykristalizovat až do takové míry, že si nechají své pohlaví chirurgicky změnit [Giddens 2013].

„Rodové rozdíly mají v historickém a společensko-kulturním kontextu proměnlivý charakter a jejich podoba je v různých společnostech velmi rozmanitá.“ [Beal 1994 in Janošová 2008: 40]. Jinými slovy se rozdíly mezi muži a ženami nevnímaly v minulosti stejně jako dnes. To, jak která společnost rozděluje rody, v jistém smyslu vypovídá o jejím společenském vývoji, ale i o charakteru vztahů mezi svojí ženskou a mužskou populací [Beal 1994 in Janošová 2008]. Právě v souvislosti s genderem se hovoří o ženskosti, feminině, ke které obvykle jsou přiřazovány typické vlastnosti jako například jemnost, upravenost, krása, pasivita nebo soucit a vyšší potřeba vyjadřování citů. Také můžeme rozlišit ženské záliby, které muži moc nedělají. Jsou to například umělecké či domácí rukodělné práce – šití, háčkování, pletení. Vlastně takovým opakem ženskosti je mužnost, maskulinita. K té jsou zase přiřazovány vlastnosti v podstatě opačné – potlačování emocí, dominance, soutěživost, orientace na práci a podobně. Za mužské záliby se obvykle považují technické a sportovní koníčky –

fotbal, hokej, počítače [Nakonečný 1995 in Janošová 2008]. Ale nemusí tomu tak být vždycky, jak jsem uváděla v předchozím odstavci.

3.1 Genderové stereotypy

Při komunikaci s jinými lidmi se mnoho lidí řídí genderovými stereotypy. Zjednodušeně lze říci, že genderový stereotyp ukazuje, jak má správně vypadat maskulinní muž a femininní žena. To znamená, jak se má chovat, oblékat, jednat. „O takových stereotypech lidé obvykle uvažují bipolárně, tedy tak, že normální muž nenese žádné rysy ženskosti a naopak.“ [Deaux, Kite 1987 in Renzetti, Curran 2003: 20]. Genderové stereotypy se ale neobjevují jen na úrovni komunikace jedince s jedincem, ale také na úrovni stratifikace celé společnosti. V závislosti na pohlaví členů společnosti jsou jim přiřazovány určité vlastnosti a způsoby chování. I když v dnešní době se již tolik nedbá na striktní dodržování těchto norem, stále mohou být lidé nedodržující tyto stereotypy považováni za deviantní či zkažené a podle toho je s nimi také jednáno [Renzetti, Curran 2003].

S genderovými stereotypy se asi každý setkal přímo v rodině a domácnosti. Jedná se o nejsilněji působící genderové stereotypy. Žena, která zůstane doma na rodičovské dovolené s dítětem a muž, který finančně zajišťuje rodinu. Jedním z klíčových důvodů, proč s dětmi zůstane doma muž, bývá obvykle nižší výdělek než má žena. Ale v drtivé většině jsou na rodičovské dovolené ženy. Domácí práce jsou obvykle přiřazovány k ženě, která je bude vykonávat po návratu z práce. Muži s nimi vypomáhají, ale přesto jim zbývá mnohem více volného času na koníčky, přátele a podobně [Plesková 2008].

Dělení rolí na mužské a ženské není obvyklé jen na poli domácnosti. Dále se s ním setkáme v pracovním prostředí. Pokud žena nepracuje doma, ale někde jinde, vykonává převážně „feminní“ práci – učitelka, zdravotní sestra, sekretářka a podobně. Vysvětlením může být to, že žen mají vhodnější vlastnosti pro vykonávání těchto povolání. Žena má pečovatelské schopnosti, které u mužů nenajdeme, proto bude lepší zdravotní sestrou. Žena je přizpůsobivá a nevdá jí mužské vedení, proto má dispozice k tomu být dobrou sekretářkou. Ženy obvykle dostávají práci, která má něco společného s tradiční ženskou prací – vařením, šitím, pečováním o ostatní. To je dáno způsobem,

kterým žijeme v rodinách. To, že je muž v práci a žena doma může pomoci dávat do souvislosti aktivity, které spolu vůbec nesouvisejí – kojení dětí, úklid domů a praní špinavého prádla. „Ve skutečnosti je však rození dětí biologickou funkcí, a tudíž ženskou činností, avšak domácí práce je sociálně-ekonomickou funkcí, a tudíž z hlediska pohlaví neutrální. Ale protože v praxi jsou obě tyto činnosti hodnoceny jako feminní, přebírá biologická role mateřství auru domesticity a feminity.“ [Oakley 2000: 149]. Diskriminaci žen na pracovním poli může zvyšovat i omezení, která souvisí s jejich zaměstnáním. Ve většině zemí najdeme předpisy, které například udávají, jak dlouho může žena pracovat, jak těžká břemena může zvedat a jaké práce smí vykonávat. Rozdíly můžeme vidět i ve finančním ohodnocení ženy a muže, přičemž muž má obvykle plat na stejné pozici jako žena vyšší [Oakley 2000].

Dalším příkladem mohou být genderové stereotypy v jazyce. Česká gramatika užívá pro rozlišení muže a ženy například i/y. Můžeme se setkat například s cedulemi, které ačkoli mají ženský ekvivalent, užívají mužský tvar a to ačkoli se jasně jedná pouze o ženy – „Vstup pouze pro pacienty porodnice“. Dále můžeme stereotypy vidět v médiích. V těch se často využívá méně či více výraznému sexismu, zobrazení žen jako hospodyněk a podobně. Samostatnou kapitolou je potom mýtus krásy. Vzhled se pro mnoho žen stal jednou z nejvyšších priorit a hodnotí podle něho každého, s kým přijde do styku. Ženy i dívky se snaží dosáhnout ideálu, který vidí v časopisech a v televizi. Nicméně honba za krásou se může stát bojem o život v případě nejrůznějších poruch příjmu potravy – bulimie, anorexie, a to jen kvůli kultu štíhlosti [Plesková 2008].

3.2 Gender a dělba práce

K rozdělování rolí podle toho, ke kterému genderu patříme, dochází tedy již od narození. Růžová barva pro holčičky, modrá pro chlapečky. Přestože dnes se můžeme setkat s otci, kteří se starají o své děti a matky pracují, stále v naší společnosti přetrvává očekávání, že se o děti bude starat matka, a otec bude zajišťovat rodinu, převážně finančně. Kojenci a malé děti obecně potřebují nejen fyzickou péči, jako je krmení, přebalování a podobně. Potřebují také úzký citový vztah s jinými osobami, stejně jako verbální či neverbální stimulaci. Přestože si velké množství lidí představí, že by toto měla vykonávat matka, která oplývá něhou, kterou u otců nenajdeme, nebylo nikdy

vědecky dokázáno, že to nemůže dělat otec, muž, stejně dobře. Péče o dítě se stala hlavně ženskou záležitostí, a proto na něj musí být žena dobře připravena ještě předtím, než k ní dojde. Existuje celý mechanismus rozdělení těchto rolí. Například takové panenky, které umožní malým dívkám trénovat na skutečnou mateřskou roli, kterou vidí u své matky, a tím se matka pro ně stává modelem, který napodobují. Ke správnému vývoji dětí je zapotřebí láska a něha, kterou ovšem mohou poskytnout muži stejně tak dobře jako ženy. Ale ekonomická situace obvykle nepřináší otcům možnost být s dětmi doma většinu času [Oakley 2000].

3.3 Biologie a gender

Je několik teorií, že rozdíly v chování a jednání lidí má na svědomí biologické pohlaví, nikoli gender. Giddens říká, že zastánci těchto teorií poukazují na skutečnost, že v prakticky ve všech kulturách se lovu a válčení věnují převážně muži, kteří jsou podle nich obdařeni biologicky určené agresivní sklony, které ženy postrádají. To, že od mužů je vyžadována agresivita a od žen jemnost a pasivita, je v různých kulturách jiné [Elshtain 1987 in Giddens 2013].

Teorie o biologických předpokladech k různému chování u mužů i žen, je velmi kritizována. Jedním z bodů je i skutečnost, že tyto teorie často vycházejí z údajů o chování živočichů jako takových, ne konkrétně o lidském chování. Druhou kritikou je, že i kdyby byla tato charakteristika více či méně univerzální, nemusí to nutně znamenat, že je tento původ biologický. Mohou existovat jisté společenské nebo kulturní faktory, které by tuto charakteristiku utvářely. Tím myslíme například fakt, že ve mnoha kulturách jsou ženy zaměstnány značnou část života péčí o děti, tudíž se nemohou věnovat lovu nebo válčení. Giddens poukazuje na to, že ačkoli hypotézu o biologických faktorech nelze jednoznačně zavrhnout, tak veškeré výzkumy prováděné na toto téma za posledních téměř sto let, byly neúspěšné. „Neexistuje důkazní řetězec, který by jednoznačně propojil tyto biologické podněty s celým komplexem sociálního chování pozorovatelného u mužů a u žen [Connell 1987 in Giddens 2013: 555].

3.4 Gender a teorie

Genderem se zabývají i sociologické teorie. V podstatě se jedná o strukturální funkcionalismus a feministickou teorii genderu. Jako první bych chtěla poukázat na strukturální funkcionalismus. „Strukturálněfunkcionalistické paradigma zobrazuje společnost jako stabilní, uspořádaný systém, jehož členové ve své většině sdílejí týž soubor hodnot, přesvědčení a očekávání, tj. sdílejí určitý společenský konsensus.“ [Renzetti, Curran 2003: 23]. Při studování genderu strukturální funkcionalisté vycházejí ze základního faktu, a to, že se muži a ženy fyzicky liší. Nejvýznamnější skutečnosti jsou dvě. První z nich je ta, že muži jsou tělesně větší a silnější. Druhou skutečností je ta, že ženy rodí děti a kojí, což jsou dvě věci, které muži při nejlepší vůli dělat nemohou. Podle tohoto směru jsou to právě tyto dvě skutečnosti, které vedly ke vzniku genderových rolí [Renzetti, Curran 2003].

Podle funkcionalistů byla v průběhu dějin ženská role vymezována jako domácí role. Ženská reprodukční role, tedy rození a vychovávání dětí, tuto domácí roli přímo diktovala. Tato teorie dává smysl – pokud ženy rodí děti a později je i kojí, je žádoucí, aby to byly právě ony, kdo s nimi zůstane doma a bude je vychovávat. Role ženy v domácnosti je ve všech ohledech funkční. Ony přivádí na svět nové členy domácnosti, učí je, vychovávají, udržují tím domácnost v chodu. Nezanedbatelným faktem je také to, že poskytují všem členům domácnosti emocionální oporu a výživu. Podle Parsonse je přirozené, že pokud žena tráví čas s dětmi doma, přijme automaticky i další úkony s domácností související. Naproti tomu je přirozený opak ženy – muž. Jeho tělesné dispozice ho od přírody staví do pozice ochránce a živitele rodiny. Podle některých funkcionalistů jsou muži odpovědní vůdci rodin, přestože o chod rodiny se starají ženy [Renzetti, Curran 2003].

Strukturální funkcionalismus tedy genderové rozdělení vidí jako přirozený jev. Avšak gender jako takový je dán společností. V jedné kapitole jsem se věnovala tomu, že biologicky podmíněné vlastnosti mohou být potlačena a že tato biologická teorie je často kritizována. Proto může být funkcionalistická teorie o vývoji genderu považována za nepřesnou [Renzetti, Curran 2003].

3.5 Učení se genderu

Tato kapitola je v této práci zařazena pro uvědomění, že genderu se učíme již od narození. Pro dospělé jedince je obvykle snadné rozeznat u novorozence, zda se jedná o dívku či chlapce. Nejde ani tak o to, jaké tělesné dispozice novorozenec má, ale spíše o to, že chlapec bude oblečen do modré barvy, dívka do růžové. Takto barevně rozlišení bývají novorozenci již v porodnici. Ale kdy to rozezná samotný novorozenec? Podle Giddense dostane dítě mnoho předverbálních vodítek ještě před tím, než samo dokáže určit dívku a chlapce. Mezi nejčastější patří například rozdílné chování muže a ženy při manipulaci s dítětem nebo vůně kosmetiky, kterou má dítě spojenou s ženou a mužem [Giddens 2013]. V souvislosti s hračkami je dokázáno, že děti upřednostňují hračky, které souvisí s generovými stereotypy, již v nízkém věku, konkrétně přibližně ve věku osmnácti měsíců. Jen o málo měsíců později, ve dvou letech dítěte, si jsou děti vědomy jak vlastního genderu, tak i genderu ostatních lidí. O rok později začínají hodnotit a kritizovat vlastnosti na základě genderových stereotypů [Golombok a Fivush 1994 in Renzetti, Curran 2003]. Existuje několik teorií, jak chlapec zjistí, že je chlapec a dívka, že je dívka. A právě tyto teorie si nyní představíme.

3.5.1 Teorie psychoanalytická

Nejznámějším autorem v oblasti psychoanalýzy a genderové identity je bezesporu rakouský lékař Sigmund Freud. Jeho práce na toto téma je známa jako *teorie identifikace*. Freud tvrdí, že mužská a ženská genderová identita je výsledkem dramát jejich raného sexuálního vývoje. Říká, že dětská sexualita je zpočátku mnohostranná a nesjednocená. V prvních dvou fázích, orální a anální, je chování a vnitřní prožívání u chlapců i dívek v podstatě stejné, ničím se neliší. Chlapci i děvčata mají jako první objekt sexuální touhy svoji matku. U chlapce se vyvine oidipovský komplex, tedy milostný vztah syna a matky. Malý chlapec musí vzdorovat mocenské převaze otce a také předchůdnému nároku na matku. Žárlivost zmizí ve chvíli, kdy chlapec poprvé uvidí ženské pohlavní orgány. Pomyslí si, že všechny ženy byly z nějakého důvodu kastrovány a že pokud nepřestane soupeřit se svým otcem, stane se mu totéž. Tento jev Freud označil jako kastroční jev [Renzetti, Curran 2003].

U dívek je tomu jinak. Nevyvine se u nich oidipovský komplex, nýbrž jejich vztah s matkou ochladne. Důvodem ochladnutí a pocitu méněcennosti je „závist penisu“ [Barša 2002]. Spatření mužského pohlavního ústrojí v dívce vytvoří pocit, že byla kastrována. Tím se umocní pocit méněcennosti a nedokonalosti, a zejména opovržení nejen vůči vlastní matce, ale také vůči všem ženám, které jsou stejně postiženy. Děvčátko přesune svou lásku na otce, který má orgán, jež jí schází a jež od něho chce. Tato touha ji paradoxně s matkou spojuje a identifikuje se s ní. Nakonec dochází k zjištění, že penis může získat dvěma způsoby. Prvním je pohlavní styk, který jí jej ovšem přináší jen krátkodobě. Druhý způsob je spíše symbolický a je jím porození dítěte, především pak syna. [Renzetti, Curran 2003] „V závistí penisu viděl Freud původ typického charakterového rysu že – žárlivosti.“ [Barša 2002: 59].

Jak bylo psáno výše, kastrální komplex u chlapce, tedy obava ze ztráty penisu, je jistou podmínkou k vyřešení oidipovského komplexu. U dívky je tomu opačně. Kastrální komplex, tedy „závist penisu“, je považovaný za příčinu vzniku oidipovského komplexu. Tento komplex, který je popsán výše, nemá jasné a především brzké řešení. Dívka nezná hrozbu z odebrání penisu jako chlapci. Proto podle Freuda „ani zdravá žena tedy není nikdy natolik zkulturněna a umravněna jako zdravý muž.“ [Barša 2002: 62].

Freudova teorie měla vliv na oblast dětské sexuality v raném věku, vědci se jí začali zaobírat mnohem více než předtím. Nicméně na sebe strhla také velkou vlnu kritiky. Ale tato teorie není jen teorií Sigmunda Freuda. Jiní autoři, například Clara Thompson, Juliet Mitchell nebo Jacques Lacan, chápají „závist penisu“ spíše jako symboliku mužské moci, autority a privilegií, které se ženy nebudou moci vyrovnat. Nezávidí tedy penis jako takový, ale vyšší společenský status a vyšší míru svobody [Renzetti, Curran 2003].

3.5.2 Teorie sociálního učení

Teorie sociálního učení je oproti psychoanalytické teorii jednodušší, a to především z důvodu lehčího empirického zkoumání. Zaměřuje se na události a skutečnosti, které jsou viditelné, ne nevědomé. Základní princip, kterého tato teorie využívá je z psychologie a jedná se o behavioristický princip posilování. Tento princip se

vyznačuje tím, že je založen na odměnách a trestech. Pokud bude jedinec konat správně, bude odměněn, pokud špatně bude potrestán, čímž se zvyšují či snižují šance na opakování chování. Teorie sociálního učení tedy vychází z toho, že děti získávají genderovou identitu proto, že jsou odměňovány za chování odpovídajícímu jejich genderu a trestány za chování, které se s jejich genderem neslučuje. Druhým principem, který tato teorie využívá, je princip napodobování a modelování lidí v jejich blízkém okolí. To se samozřejmě děje současně s posilováním. Děti jsou odměňovány nebo trestány za chování, které napodobují. Nejčastěji si jako vzor napodobování děti vybírají lidi, kteří jsou vlídní a přátelští, ale také mají potřebnou autoritu – rodiče stejného pohlaví, vrstevníci nebo starší sourozenci. Ačkoli se tato teorie zdá lehce uvěřitelná, není tomu tak. Především není ničím dáno, že by děti napodobovaly jen osoby stejného pohlaví. „Navíc děti obvykle napodobují vzory stejného pohlaví jen tehdy, pokud se tyto vzory drží modelů chování odpovídajících danému genderu (Jacklin, 1989, Perry a Bussey, 1979). Toto zjištění naznačuje, že děti mají určité vědomí genderu nezávislé na tom, které získávají modelováním.“ [Renzetti, Curran 2003: 100]. Děti navíc nejsou jen pasivními příjemci socializace, procesu, který není jen jednosměrný [Renzetti, Curran 2003].

3.5.3 Teorie kognitivněvývojové

Kognitivněvývojové teorie vycházejí z prací Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Jejich myšlenka spočívá v tom, že „děti se učí genderu (a genderovým stereotypům) v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje.“ [Renzetti, Curran 2003: 100]. Velmi malé děti se snaží najít ve společnosti a jejím systému vzorce, k čemuž prý mají přirozené tendence. Kategorie, které si děti takto vytvoří, autoři nazývají schémata. Jedno schéma, které je obzvlášť důležité, je pohlaví. Souvisí s druhým principem. Tento princip říká, že to, jak děti chápou okolní svět, velmi souvisí s tím, na jakém stupni mentální vyspělosti se nacházejí. Když se dítě nachází v rané fázi života, Piaget tuto hranici určil do sedmi let věku dítěte, má jeho myšlení sklon k tomu, být konkrétní. Vychází z toho, že muži a ženy jsou v naší společnosti jiní, odlišní. Mají jiné účesy, jinak se oblékají, jinak mluví. Dítě tyto diference vztáhne nejprve samo na sebe, později i na ostatní lidi [Renzetti, Curran 2003].

I tato teorie má několik kritiků, kteří se s ní neshodují. Kupříkladu nesouhlasí s věkem dítěte, ve kterém si má svoji genderovou identitu budovat. Kognitivněvývojová teorie pokládá za tento věk tři až pět let věku dítěte. Ovšem existují výzkumy, které dokazují, že tento věk může být i nižší, klidně již ve dvou letech [Cowan, Hoffman, 1986; Fagot, Leinbach 1983 in Renzetti, Curran 2003]. Dále kritici říkají, že gender a pohlaví neučí všechny děti stejně. Výzkumy, které byly na toto téma prováděny, se dělaly především v bělošských heterosexuálních rodinách, takže nelze s jistotou říci, jestli genderovou identitu dětí neovlivňuje také to, k jaké rase či etniku přísluší, nebo ho neovlivňuje to, jaké sexuální orientace jsou jeho rodiče. Kognitivněvývojová teorie také tvrdí, že se děti učí genderovou identitu samy [Renzetti, Curran 2003]. „Můžeme sice souhlasit s tvrzením, že děti si samy aktivně utvářejí uspořádaný rámec pro výklad okolního světa, avšak úloha konceptu pohlaví v tomto pořádacím úsilí je spíše odrazem genderově polarizující kultury, v níž tyto děti žijí, než stupně jejich duševní vyspělosti.“ [Renzetti, Curran 2003: 102]

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodologie

Tématem této bakalářské práce je rodičovská role z pohledu genderu. Tato problematika se dostává do popředí také kvůli legislativním změnám, které chtějí podporovat obě pohlaví v péči o rodinu a děti. Také se na toto téma pohlíží jinak, benevolentněji, než v minulosti, což je dáno strukturou společnosti.

4.1 Metoda a technika sběru dat

Vzhledem ke zkoumané problematice jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum, který umožňuje zkoumat dané téma více do hloubky. Ten byl prováděn formou polostrukturovaných rozhovorů s rodiči – matkami a otci, kteří nějakou dobu celodenně pečovali o své dítě. Byla sledována výzkumná témata:

- Změna kvality života rodičů
- Péče o dítě
- Volný čas s dítětem
- Genderové rozdělení rodičovství a subjektivní pohled na problematiku

K těmto výzkumným tématům jsem dále přiřadila vhodně zvolené otázky, které slouží k hloubkové analýze problému. Každé téma bylo rozšířeno o 2 a více otázek, konkrétní podobu scénáře rozhovoru naleznete v příloze.

Rozhovory byly nahrávány a později byly nahrávky přepsány do písemné podoby. Následovně byly rozhovory kódovány, k tomuto účelu jsem využila program MAXQDA 12. Následně byly kódy slučovány do kategorií a analyzovány. Předmětem analýzy bylo vyhledání opakujících se vzájemných souvislostí. Nejprve byla vyhodnocena data týkající se matek a později otců. Následovalo hledání vzorců, které se opakovaly v obou skupinách. Poté jsem skutečnosti porovнала a vyhodnotila. Toto vyhodnocení dává odpověď na samotný cíl výzkumu.

Rozhovory byly doplněny a rozšířeny o nezúčastněné pozorování. To se uskutečnilo na dětských hřištích a bylo pozorováno, s kým nejčastěji děti na tato hřiště chodí. Hřiště se nacházela v Pardubicích a Meziměstí a pozorování se uskutečňovalo

v různých denních hodinách a trvalo pokaždé jednu hodinu. Celkem bylo uskutečněno osm hodin pozorování. Ukázkou pozorování také naleznete v příloze.

4.2 Cíle výzkumu

Tato bakalářská práce má za cíl analyzovat postoj k rodičovství mužů a žen. Jak rodiče vnímají své role, jaká jejich očekávání se naplnila, jak své děti vychovávají. Současná společnost se mění, stejně tak se mění i normy a trendy spojené s péčí o dítě. Dnešním trendem je aktivní otcovství, tedy snaha o zapojení otce do péče o potomka od raného věku dítěte, často již od narození. Můžeme se setkat s aktivní účastí mužů při porodu. Dnešní společnost tedy více podporuje mužskou rodičovskou roli více než kdy dříve.

Hypotézou tohoto výzkumu je otázka, zda spolu souvisí pohlaví a gender a to, jak vychováváme dítě, jak se k němu chováme. Jestli muži a ženy mají odlišný postoj k rodičovství. Cílem výzkumu nebude zjistit normy společnosti, ani trendy, které ovlivňují stávající rodiče, ale praxe – to, jak se rodič chová k dítěti každý den. K tomu, abych dosáhla cíle, jsem stanovila několik výzkumných otázek.

4.2.1 Výzkumné otázky

1. Jaký názor mají rodiče na tradiční rodinný model – matka pečovatelka v domácnosti a otec živitel rodiny?
2. Mají rodiče přístup k rodičovství ovlivněný generovými stereotypy?
3. Který z rodičů je pro dítě větší autorita?
4. Jaký styl výchovy rodiče praktikují – liberální nebo autoritativní?
5. S kterým z rodičů chodí děti ve volném čase na hřiště?

4.3 Výzkumný vzorek

Pro svůj výzkum jsem zvolila účelový výběr respondentů. Podle Dismana „účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat. (...) Účelový výběr nám téměř nikdy neumožní nějakou opravdu širokou generalizaci našich závěrů, ale to neznamená, že tyto závěry nejsou užitečné.“ [Disman 2002: 112]

Jednalo se o matky a otce, kteří právě jsou nebo v minulosti byli na rodičovské dovolené, nebo se řádně a celodenně starali o své dítě. Věková hranice dítěte nebyla přesně určena, nicméně z rozhovorů vyplynulo, že žádné dítě nebylo starší 10 let. Snažila jsem se získat rozhovory od stejného počtu matek a otců, kteří se stále aktivně starají o své dítě a také různé věkové kategorie rodičů, nicméně věk není v tomto výzkumu tou důležitou proměnnou. Oblast výzkumu byla převážně Královéhradecký a Pardubický kraj, konkrétněji okresy Náchod, Hradec Králové, Pardubice.

Respondenty jsem oslovovala přímo a to záměrně. Vedlo k tomu několik důvodů. Především to byla kontrola počtu matek a otců. Také se jednalo o respondenty, které osobně znám a bylo jednoduché je oslovit. V tabulce 1 je stručný přehled respondentů

Tab. 1: Přehled respondentů

Jméno	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Počet dětí	Věk dítěte	Pohlaví dítěte
Matka 1	35	VŠ	administrativní pracovníce	2	6 let	Dívka
Matka 2	23	SŠ	RD [prodavačka]	1	10 měsíců	Chlapec
Matka 3	22	SŠ	RD [prodavačka]	1	8 měsíců	Chlapec
Matka 4	21	SŠ	RD [studentka]	1	7 měsíců	Chlapec
Matka 5	45	SŠ	průvodčí	3	5 let	Dívka
Otec 1	34	SŠ	spisovatel	1	4 roky	Chlapec
Otec 2	36	VŠ	RD [OSVČ]	2	1 a 3 roky	Chlapec a dívka
Otec 3	30	SŠ	dělník	1		Dívka
Otec 4	27	SŠ	energetik	3	2 roky	Dívka
Otec 5	31	SŠ	RD [zedník]	2	4	Dívka

[zdroj: vlastní]

Jméno – označení matky nebo otce, které je použito v textu jako identifikační.

Věk – věk respondenta v den konání rozhovoru.

Vzdělání – VŠ – vysokoškolské vzdělání, SŠ – středoškolské vzdělání s maturitou.

Zaměstnání – OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná, RD - rodičovská dovolená, v závorce je uvedeno zaměstnání před nastoupením na rodičovskou dovolenou.

Věk dítěte – věk dítěte, se kterým byl respondent naposledy na rodičovské dovolené v dnešní době

Pohlaví dítěte – pohlaví dítěte, se kterým byl respondent naposledy na rodičovské dovolené.

5 Realizace výzkumu

Samotný výzkum měl několik částí. První z nich byla příprava výzkumu, která zahrnovala formulaci hypotézy a výzkumných otázek a vytvoření scénáře rozhovoru. Dalším bodem byl předvýzkum, který jsem provedla s kamarádkou – matkou, a zjistila tím nedostatky. Tato kapitola dále obsahuje popis prostředí, ve kterém se prováděly rozhovory. Poslední částí je analýza a výsledky rozhovorů a pozorování. Tato část je stěžejní při hledání odpovědí na výzkumné otázky.

5.1 Příprava výzkumu a předvýzkum

Nejprve jsem zformulovala hypotézy a výzkumné otázky, aby bylo zřejmé, na co se při výzkumu soustředit. Poté jsem připravila scénář rozhovoru, který jsem posléze vyzkoušela v předvýzkumu. V předvýzkumu se ukázalo, že otázky budou muset být jiné pro matky a pro otce. Také u otázky „Jak se změnila kvalita vašeho života před příchodem dítěte?“ bylo potřeba uvést několik příkladů, protože respondent nevěděl, co je myšleno „kvalitou života“. Dále se ukázalo, že respondent má tendenci odpovídat krátce, proto jsem do poučení přidala požadavek na detailnější odpovědi.

Dále jsem kontaktovala respondenty a domluvila si s nimi schůzky na konkrétní čas. Na těchto schůzkách jsem měla připravené nahrávací zařízení, konkrétně mobilní telefon, na který byl rozhovor nahráván, a také scénář rozhovoru, abych příliš neodbíhala od tématu nebo na něco nezapomněla. Před začátkem každého rozhovoru byl respondent informován o nahrávání rozhovoru a žádný respondent neprojevil nevoli s tímto postupem. Respondent byl také poučen o tématu rozhovoru a o účelu, pro který byl rozhovor realizován. S každým respondentem jsem se domluvila, že pokud nebude

chtít odpovědět, tak to řekne a přeformuluji otázku, případně ji vynechám. Dále jsem požadovala rozsáhlejší odpovědi a respondent byl také informován o anonymitě jeho, ale také jeho dítěte.

Rozhovor byl strukturován do čtyř částí tak, aby jeho realizace trvala přibližně 30 minut. Tento časový údaj byl respondentům sdělován dopředu a u všech rozhovorů byl dodržen. Celkovou atmosféru při realizování rozhovorů bych označila jako přátelskou a velmi příjemnou.

Pozorování bylo prováděno převážně ve slunečných dnech. Jedno bylo provedeno v den, kdy bylo zataženo a několik hodin předtím přšelo. Ukázalo se, že v takovém počasí se moc dětí na hřišti nevyskytuje. Proto byla zbylá pozorování realizována jen, pokud bylo vhodné počasí.

Časový harmonogram výzkumu

- Pozorování: srpen – září 2016
- Příprava rozhovorů: 1. pol. března 2017
- Předvýzkum: 2. pol. března 2017
- Výzkum: 2. pol. Března 2017
- Analýza dat: duben 2017

5.2 Prostředí výzkumu

Rozhovory probíhaly v takovém prostředí, aby to vyhovovalo respondentům a jejich časovým možnostem. Nejčastěji jsem se s nimi setkávala v místě jejich bydliště, nicméně ne každý tuto možnost využil, proto některé rozhovory proběhly v kavárnách podle výběru dotazovaného a jeden přímo v místě zaměstnání, v kanceláři respondenta. Další tři rozhovory proběhly v rodinném domě respondentů, čtyři rozhovory v panelákovém bytě respondentů a dva v kavárně. Rozhovory v místě bydliště byli pro respondenty časově nejvíce vyhovující, protože s dětmi je to tak jednodušší – nemusí nikam chodit a děti jsou ve známém prostředí. Snažila jsem se o co nejvíce klidu při nahrávání rozhovorů. Také byl rozhovoru přítomen vždy jen jeden respondent. Nicméně

ve třech případech měl rodič dítě mladší 1 roku, takže dítě bylo samozřejmě přítomno a klid při nahrávání byl narušován potřebami dítěte.

Pozorování bylo realizováno na předem určených dětských hřištích v Pardubicích a Meziměstí, všechna se nacházela v parku. Aby nedošlo k nechtěnému obvinění nebo spekulacím, využila jsem při pozorování přítomnosti mé nejmladší sestry.

6 Výsledky

V této poslední části se zaměřuji na výsledky pozorování a rozhovorů. První je výsledek pozorování, který dává odpověď na výzkumnou otázku „S kterým z rodičů chodí děti ve volném čase na hřiště?“. Na zbývající výzkumné otázky dávají odpovědi rozhovory, kterým se věnuje poslední část praktické části.

6.1 Výsledek pozorování

Nejprve bych chtěla analyzovat výsledky pozorování. Pozorování bylo uskutečněno proto, abych zjistila, s kým nejčastěji děti chodí na hřiště. Chtěla jsem zjistit, zda děti chodí na dětské hřiště více s matkou nebo s otcem. Pozorování má podpořit můj kvalitativní výzkum týkající se rodičovství ze stran matek a otců.

Pozorování, které bylo uskutečněno v srpnu a v září roku 2016, trvalo celkově osm hodin. Dětská hřiště, která jsem si pro svůj výzkum vybrala, byla, v případě vhodného počasí, hojně navštěvována. Ani jednou se nestalo, že by na něm nikdo nebyl. Proto bylo realizování pozorování mnohem jednodušší.

Celkem bylo pozorováno 54 žen a 15 mužů. Mezi ženami ovšem nebyly pouze matky, ale i babičky nebo učitelky. Stejně tak pozorování muži nebyli jen otcové, ale i dědečkové nebo vedoucí tábora. Celkové počty žen a mužů jsou zaznamenány v tabulce 2. Samotných matek bylo pozorováno 40 a otců 10. Počet dětí nebyl pro mé pozorování důležitý, sledovala jsem pouze rodiče či doprovod dětí.

Tab. 2: Počet pozorovaných žen a mužů

	18. 8.	20. 8.	24. 8.	8. 9.	14. 9.	14. 9.	15. 9.	15. 9.	celkem
ženy	4	5	6	13	4	7	9	6	54
muži	3	1	0	3	0	1	2	5	15

zdroj: [vlastní]

Již z tabulky je vidět, že vždy se na dětském hřišti vyskytovalo více žen než mužů. Dvakrát se na hřišti nevyskytoval ani jeden muž. To ukazuje, že děti, většinou děti do deseti let, tráví více volného času s matkou než s otcem, pokud tento čas tráví na dětském hřišti. Jiné to nebylo ani o víkendu, kdy by mohli mít pracující otcové volno.

6.2 Výsledky rozhovorů

V této kapitole se věnuji analýze rozhovorů. K analýze a kódování jsem použila program MAXQDA 12. V tomto programu jsem vytvořila soustavu kódů a okódované segmenty jsem následně analyzovala. Kódovací strom naleznete v příloze. Hlavními tématy bude kvalita života respondentů ovlivněna dítětem, volný čas rodičů s dítětem i bez dítěte, péče o dítě a rodičovství z pohledu mužů a žen.

6.2.1 Kvalita života respondentů ovlivněna dítětem

S příchodem dítěte se samozřejmě změní život všech rodičů. Matky i otcové označovali změnu kvality života k lepšímu, ale museli celkově přehodnotit své priority. Ne vždy bylo jednoduché se s velkou životní změnou sžít.

„Tak mně se změnila určitě k lepšímu. Určitě jsem přehodnotila svoje priority a dala dítě na první místo. O hodně víc myslím na potřeby malýho než na ty svoje. Radši koupím něco jemu než sobě.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

„No... tak třeba se už moc nestýkáme s lidma, který nemaj děti. Ono je to i hodně jako časově náročný, že už se nemůžem jen tak sebrat a odejít. To je na tom docela blbý, no. Ten okruh přátel se změnil, no. No, ještě se moc nevyspíš (smích). Ne, tak hlavně ve všem máš na prvním místě to dítě. To ať se děje cokoli. Všechno se mu podřizuje. To, co budem dělat, kam pojedem... všechno, no.“ [Otec 5, 31 let, SŠ, 2 děti]

Právě umístění dítěte v hodnotovém žebříčku na první místo bylo i důvodem, proč se rodiče museli nějakým způsobem změnit svůj životní standard. Toto omezení se týkalo kariéry, financí, okruhu přátel, se kterými se respondenti stýkali, ale třeba i spánku.

6.2.2 Péče o dítě, styl výchovy, autorita

Každodenní péče o děti byla u všech respondentů stejná. Lišila se pouze s věkem dítěte, kdy bylo například potřeba starší dítě zabavit po celé odpoledne, takže se to do péče o dítě také promítlo. Ta starost o dítě je v základu u všech dětí stejná a není, co by matky dělaly nebo nedělaly jinak než otcové. Péče o dítě je pro všechny respondenty zpočátku velmi stereotypní a opakuje se.

„Furt dokola. Jen co ráno vstane, tak se mu musí člověk věnovat až do večera. Je to pořád dokola to samý. Nakrmit, přebalit, pohrát si, uspat, zase nakrmit, přebalit, pohrát si, uspat... takhle to máme celý den [smích]. A od tý doby, co teda leze a chodí kolem nábytku, tak ještě taky uklízet a dávat do kupy nábytek, brát mu věci, co mu do ruky nepatřej. “ [Matka 2, 23 let, SŠ, 1 dítě]

„No tak vzbudit dítě, oblíknout, dát ho na záchod, vyčistit mu zuby, obléknout, odvést do školky, vrátit se z cesty do školky, bo si doma zapomněl plyšáka a řve, odevzdat ho ve školce. Pak odpoledne dojet pro něj do školky, zajistit odpolední program jako třeba procházka, výlet, labuť a tak. Večer potom nakrmit, osprchovat, rozvíjet, hrát s ním divadlo, něco mu přečíst, pustit pohádku, zazpívat mu a uspat... to je takovej náš běžnej den. “ [Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

Většinou odpovědi vypadaly tak, že všichni dělají všechno. V péči se ale přesto objevují věci, které v rodině dělá pouze otec dítěte. Pokud odpovídaly matky, tak péče o dítě i o domácnost byla na nich. Otcové, tedy partneri matek, s péčí o dítě pomáhali, ale ne moc často a ne sami od sebe. V odpovědích otců byly odpovědi takové, že oni dělají všechno, ale jejich manželky také. V rodinách, kde na rodičovské dovolené zůstal otec, tyto povinnosti připadají na toho, kdo má zrovna čas. Předpokládám, že je to tím, že se matky o pečování o malé dítě nechtějí ochudit.

„Tatínek teďka co dělá, tak koupe večer. Což teda není jenom napustit vanu ještě v tomhle věku jeho, ale že fakt se o něj postará, že ho teda svlíkne, tráví s ním čas v koupelně a pak ho zase oblíkne, a natírá ho, to jsou samý krémíčky na obličej a na tělo.“ [Matka 2, 23 let, SŠ, 1 dítě]

„Tak dříve hlavně kojila nebo odsávala mlíko, to zatím nedávám (smích). Když se nad tím zamyslím tak všechno zvládám. Ale je třeba lepší, když s tou starší dcerou jde na veřejnej záchod ona, na klučiči se jí moc nechce (smích). Ale nechávám na ní takový to vaření s dětma nebo hraní s panenka, to mi moc nejde (smích).“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

„My to máme tak, že každěj dělá všechno. Asi nevím, že by bylo něco, co by děti dělaly jenom s manželkou. I když počkej... určitě spolu vařej. Do toho já se už moc nepletu, když nemusím. Ale o víkendu, to vařej děti s manželkou.“ [Otec 5, 31 let, SŠ, 2 děti]

Z výše uvedeného vyplývá, že spíše než péče o dítě, se dělí na mužské a ženské činnosti aktivity, které s dětmi provozují. O tomto tématu se zmíním ještě později.

S hlídáním dítěte nejvíce pomáhají mým respondentům babičky a dědečkové, případně starší sourozenci dítěte. Ani jednomu respondentovi nepomáhá chůva nebo cizí lidé. Je to z toho důvodu, že nemají potřebu tuto službu využívat. Dvěma respondentům, konkrétně matkám 1 a 2 nepomáhá nikdo a péči o dítě zvládají tak, jak mají.

„Babičky a dědeček. Nejstarší už moc ne, ale prostřední dcera taky. Takže, jo, když je potřeba tak máme někoho na hlídání.“ [Matka 5, 45 let, SŠ, 3 děti]

„Tak babičky, ty jsou úplně pasé, moji rodiče jsou na Moravě a ještě k tomu pracující a druhá babička ta ze zdravotních důvodů vůbec nestíhá, takže... ani nemáme žádný strejdy, tetičky, co by hlídali, takže víceméně všechno na mě.“ [Matka 1, 35 let, SŠ, 2 děti]

Několika dalšími otázkami jsem chtěla zjistit, jestli respondenti měli nějaká konkrétní očekávání a jestli se tato očekávání naplnila. V téhle části se odpovědi respondentů rozcházel, ale ne na rovině muž a žena. Někteří respondenti byli připraveni a jiné zase překvapilo v podstatě vše. Tohle závisí přímo na člověku, nezávisle na pohlaví. Objevila se tvrzení, že očekávání byla, ale přesto byli respondenti překvapeni tím, jak náročná je péče o dítě. Druhou stranou byla tvrzení, že respondenty nic nepřekvapilo. Toto bylo častější v případech, kdy rodič byl na rodičovské dovolené s druhým nebo třetím dítětem.

„Já myslím, že mě překvapilo úplně všechno. Já jsem si myslela, že miminka tak jako spějí většinu času anebo tak jako ležej nebo si něco dělaj, pak si hrajou... (...) Že je to jako fakt hodně práce, no. Že se to nezdá, ale když pak k tomu člověk chce stihnout ještě něco, jako praní, vaření a tak, tak se to moc nedá, no.“ [Matka 2, 23 let, SŠ, 1 dítě]

„Tak tím, že s prvníma dvěma byla na mateřský manželka, tak jsem jako věděl, co to obnáší. Jakoby jo no. Ale je fakt, že u prvního dítěte to bylo něco, to jsem byl dost vykojelenej. Manželka to dělala asi intuitivně, ale já na to malinký mimino nechtěl nejdřív šáhnout [smích].“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

Dále jsem zjišťovala názor respondentů na tvrzení, že matky mají biologicky zařízené, že se budou starat o děti. Ani v tomto nebyl výrazný rozdíl mezi tím, co odpověděli muži a co ženy.

„Já si spíš myslím, že je to jako už od dávných dob, že ten chlap byl jako silnější, tak zabezpečoval rodinu a ostatní. Že se to tak jako stalo zvykem, než že by to bylo přírodou.“ [Matka 2, 23 let, SŠ, 1 dítě]

„Možná že jo, hele. Že máme nějaký gen, kterej nám v tom jako trochu pomáhá nebo tak. Ale asi to není jenom tím, že se ženy staraj o dítě. Že to je třeba i tím, jak kdo vyrostl, nebo jaký okolnosti jsou zrovna v tu chvíli.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

„To si myslím, že možná trochu jo. Ale ta společnost už si to tak nějak nebere, když to tak není. Takže asi tak no... přece jenom je to ta žena, co toho našeho sígra porodila. Asi určitě to musí ta příroda nějak zařídit, aby se o to dítě někdo postaral...“
[Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

„To si nemyslím. Já si myslím, že to má každé v sobě, nejenom ženy. Že když je potřeba, tak i chlap se dokáže postarat, že jo. Ale asi to je spíš tím, jak kdo vyrůstal, ne od přírody.“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

Nejvíce přetrvává názor, že to není dáno jen biologicky, ale ovlivňují to i jiné faktory. Mezi tyto faktory respondenti zařazovali hlavně výchovu rodičů, okolnosti narození dítěte nebo charakter člověka. Takový názor, že by jen příroda zařizovala, že žena bude pečovat o dítě, ani v jednom případě nezazněl.

S péčí o dítě souvisí i výchova. Chtěla jsem zjistit, jaký styl výchovy rodiče praktikují. Podotázkou bylo, jaký je podle nich ideální styl výchovy.

„Já bych to nezval spíš něco jako intuitivní styl. Nějaký ten zlatý střed. Kdy prostě vycítíte, co máte dělat, jak reagovat. (...) Ideální? To nevím. Ideální to je asi nelámat to moc přes koleno. Ale je to samozřejmě na každém rodiči... jo, to si myslím, že je důležitý, aby se oba dva rodiče na tom shodli. Aby to každé nedělal po svém a dítě z toho bylo jenom zmatený.“ [Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

„Ne, vyloženě přísně ne. Ale na některý věci sme oba s manželkou přísný, třeba na známky ve škole nebo uklízení. Ale pokud má teď teda jenom syn, protože dcera to ještě tolik nepotřebuje, všechno tak, jak má bejt, tak může chodit ven a tak...“ [Otec 5, 31 let, SŠ, 2 děti]

„Myslím, že naše výchova bude víc liberální. Ale oni ty pravidla jsou taky důležitý. Přece jenom si zas dítě nemůže dělat všechno, co chce... nebo třeba něco provést a nenést si z toho žádný trest, že jo. Je to dobrý i proto, aby se pro příště poučil, že to třeba nemá dělat. Ale zas mu nechci všechno zakazovat. Ono zakázaný ovoce chutná nejlíp, že jo. Přece jenom to jak bude vychovanej on, to bude třeba předávat i

dětem, který jednou bude mít... (...) Hele ideální je to mít asi tak půl na půl. Volnost dítěti neuškodí, ale musí mít pravidla a dodržovat je.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

V tomto se všichni respondenti shodli. Je pro ně důležité, aby děti dodržovaly pravidla a měly dobré známky ve škole. Zároveň mu ale nechtějí všechno zakazovat a nechat ho „růst jako dříví v lese“. Oni sami řekli, že takto byli vychováni, a proto tak budou vychovávat i svoje děti. V jednom případě bylo dítě vychovááno liberálně, ale byly aktivity, potencionálně nebezpečné, konkrétně střílení z luku, které dítěti rodiče striktně zakázali. Podle většiny respondentů je ideální „zlatá střední cesta“. Ani jeden rodič neodpověděl, že by praktikoval extrémní styl výchovy, tedy jen liberální nebo jen autoritativní. U této otázky byl také důležitý věk dítěte respondenta, jelikož velmi malé děti nejsou vychovávány stejně jako děti starší.

Se stylem výchovy souvisí to, kdo je v rodině pro dítě větší autorita. Jen jedna matka a jeden otec přiznali, že je to žena. Ve zbytku rodin to byl muž. To ukazuje, že muž zůstává obvykle vůdcem rodiny, i když se dnes vede diskuze o tom, že mužská autorita v rodině nemá takovou váhu jako dříve. Ale i přesto má muž většinou přirozenou autoritu, kterou děti uznávají. Není tomu jinak, ani když muž zůstává s dětmi na rodičovské dovolené. Stejně jako se stylem, kterým respondenti vychovávají své děti, je přísnost jistou měrou daná tím, jak byl vychován respondent.

K tomuto tématu jsem se ještě ptala, jak se taková autorita projevuje. Nejčastěji se to u respondentů projevuje tím, že když děti neposlouchají, tak někdo, zpravidla tedy muž - otec, zvýší hlas nebo dokonce zakřičí a děti se zklidní.

„U nás to jsem určitě já. No... tak když řeknu, že tak něco bude, tak to tak musí bejt. A děti to věděj. U nás doma, když sem byl malej, tak to bylo stejný. Ne že bysme neposlouchali mámu, ale táta na nás platil víc. A stejný je to i teď u nás doma.“ [Otec 2, 36 let, VŠ, 2 děti]

„Tak... já si nemyslím, že bych byl přísnější než ona. Ale je fakt, že když zakřičím já, tak to má asi větší váhu. Nejhorší je, když to jeden povolí a druhý zakáže. Ale tak to se většinou nestává. (...) Asi jo. Ale nemůžeš to tak brát. Je jasný, že když jsem s dětma

víc já, tak jim toho víc zakazuju. Jinak nás ale poslouchaj tak nějak stejně.“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

„Tak tatínek je přísnější, určitě. Neplácá ji po zadku, to ne. To spíš já ji plácnu přes ruku, ale je to zcela výjimečně. Ale tím, že zařve. Ztratí trpělivost a zařve. Já jsem asi trpělivější.“ [Matka 5, 45 let, SŠ, 3 děti]

6.2.3 Volný čas, aktivity s dítětem, hračky, oblečení, barvy

Nejvíce rozdílů mezi odpověďmi mužů a žen bylo na otázky ohledně trávení volného času s dětmi i bez nich. Již v předchozí části bylo zmíněno, že s hlídáním dítěte pomáhají jiní lidé, obvykle lidé z širší rodiny, proto mají respondenti možnost být i bez dítěte.

„Tak já sem s Patrikem skoro pořád, ale taky dokážu jít někam bez něj. Třeba občas když jedu na nákup, tak ho nechám na hlídání tatínkovi nebo babičce, abych ho nemusela sebou do těch přeplněných obchodů tahat. Anebo si s přítelem zajdeme na večeri, trochu si od všeho odpočnout, kdy nám malýho někdo pohlídá.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

„Úplně pořád s nimi to taky nejde (smích). Musím si od nich taky občas odpočinout, zajít si třeba do kina na normální film, když doma vlastně „dávají“ jen pohádky a animáky (smích). Nebo s manželkou na večeri a užít si prostě jen nás dva. Děti jsou pro nás důležitý, ale musíme si udělat čas i jenom pro sebe.“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

Podle odpovědí ale stejně respondenti tráví svůj volný čas převážně s dítětem. Pokud nejsou s ním, je to obvykle doba, kdy jsou v práci nebo vyřizují pracovní záležitosti. Stejně tak je pro respondenty důležité trávit čas jen se svým partnerem, bez dětí, kvůli vylepšování vztahu mezi nimi. Nicméně tyto chvíle jsou spíše ojedinělé nezávisle na věku dítěte nebo pohlaví respondenta.

Nejvíce je poznat ovlivnění genderovými stereotypy v aktivitách, které rodiče s dětmi provozují. V každé rodině se našly aktivity, které dělají s dětmi jen otcové nebo jen

matky. U běžných her, které se opakují každodenně, záviselo na tom, kdo byl s dítětem doma. Více si hráli rodiče, kteří jsou doma, neboť na to mají více času. V pokročilém věku dítěte záleželo na tom, jak a kdy rodič pracuje, zase z časových důvodů.

„No, chtěli bysme zas třeba začít jezdit na kole, tak až bude větší. Hlavně teďka pojedem na dovču, na Lipno, tak bereme kola a právě vozejk, tak budeme jezdit. Pak až bude větší, tak určitě, kolo a takhle, vejlety a to... (...) Tak já doufám, že ho to naučí Dominik (smích). Doufám, že jo. Že mu tam pak přidělá ty první kolečka a že s ním bude lítat venku.“ [Matka 3, 22 let, SŠ, 1 dítě]

„Tak mladej chodí na hokej. V létě, nebo když je hezky, tak chodíme ven si zakopat nebo zapinkat pálkama. No... tím, že sem se synem víc času já, tak asi já, no... ale třeba děda ho přivedl k tomu hokeji. I když tam s ním stejně chodim já...“ [Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

„No, občas, taky právě třeba o víkendech, jsme spolu v dílně, nebo děláme něco s autem a tak. Do toho se manželka moc neplete. Ale jinak asi ne... my se snažíme dělat všechno společně.“ [Otec 5, 31 let, SŠ, 2 děti]

Aktivita, které typicky dělají muži se svými dětmi bez matky, jsou například hraní s autíčky, se stavebnicí, děláni věcí okolo aut, ale také sport. Mezi nejčastější sportovní aktivity patřila jízda na kole, jízda na kolečkových bruslích, ale také hokej. Nicméně u sportu je podle respondentů častější, že ho učí rodiče dohromady nebo děti hodí do kroužků, ve kterých dítě učí sport kvalifikovaný trenér.

Ženy častokrát nemají na hraní jako takové moc času, protože se kromě dítěte starají také o domácnost a její chod. Nejčastější a jedinou aktivitou, kterou mají ženy s dětmi jen pro sebe, bylo vaření. To je každodenní činnost, kterou ženy provozují a zapojují do ní i své děti.

Samostatnou otázkou bylo, zda rodiče dětem čtou. A pokud ano, tak který z rodičů to dělá více. Tato celkem specifická aktivita ukazuje, kdo si na dítě najde více času, jelikož se obvykle dítěti čte před spaním každý den.

„Vlastně teď už moc ne, ale tak ty dva roky zpátky, když byly v tom rozmezí tak těch dvou až čtyř let, tak to jsme četli hodně. Většinou já (...) občas tatínek, když byl doma.“ [Matka 1, 35 let, SŠ, 2 děti]

„Jo, hlavně před spaním. Teda předtím než děti usnou, ne my. (...) My se u toho střídáme, s kým zrovna chtěj jít děti spát, ten čte. A taky ten, kdo má víc času, protože se večer často dohání to, co se přes den nestihlo.“ [Otec 2, 36 let, VŠ, 2 děti]

Ukázalo se, že většinou čte, nebo u menších dětí bude číst matka, nebo podle toho, kdo má zrovna více času. Matka častěji uspává, tudíž častěji čte. V podstatě u všech respondentů rodiče čtou dítěti před spaním.

Dále jsem chtěla vědět, jaké hračky rodiče dítěti kupují nebo jaké oblečení mu oblékají. Tyto indikátory pomohou zjistit, jestli jsou rodiče ve výchově dětí nějak ovlivněni genderovými stereotypy. V tomto případě se výsledky shodují s tím, co říkají Golombok a Fivush v knize *Ženy, muži a společnost*, kterou napsali Renzetti, C. M. a Curran D. J. Tvrdí, že děti upřednostňují hračky, které jsou genderově určené pro jejich pohlaví. Respondenti jsou ovlivněni tím, jaké hračky a barvy oblečení kupují svým dětem.

„No, nahoře už má autíčka, pár traktorů, co dostal od taťky, zatím teda vedou chraštíka, ale budem se ho asi snažit vést k těm klučičím věcem, no. (...) To mě vůbec nevadí. Tak ať si s nima hraje. (...) Hele, neutrální barvy třeba taky nosí. Ale já se mu většinou snažím kupovat jako zelený, modrý, ale třeba tohle bodýčko má třeba od babiček (poznámka – oranžová barva), tak mě je líto mu ho nedat nebo to. Ale jinak já to rozlišuju. Já mu kupuju klučičí věci.“ [Matka 3, 22 let, SŠ, 1 dítě]

„Dostala autodráhu a teréňáka na ovládání [smích]. Já si myslím, že ne. Že to není vysloveně nanyňka, ale jako třeba má ráda Elzu, takže člověk to tam jako musí trošku dát, ale má ráda i takový prakticky a neutrální dárky ve stylu her, knížek a takovýhle. Panenky, to si myslím, že stačej tři panenky. Kočárek má, samozřejmě.“ [Matka 5, 45 let, SŠ, 3 děti]

„Já bych řek, že ne. Ale je pravda, že má hračky jak pro holky, tak pro kluky. Mě taky nebaví hrát si jenom s panenkami (smích). (...) Oblíká si většinou to, co chce sama (smích). Ale má oblečení všech barev, nejenom růžový. Já si myslím, že u těch holek se to nebere tak vážně, jak třeba u kluků. U holky nevadí modrý oblečení, ale kluk v růžovém je jakoby divnej, že jo. Takže mi to nevadí, že si oblíká i modrý nebo zelený oblečení.“ [Otec 3, 30 let, SŠ, 1 dítě]

„No tak my jak máme kluka i holku, tak to nejde jako moc rozlišovat, že jo. (...) Ale je rozdíl, jestli je dostanou nebo si s nima hrajou. A oba dva si hrajou se vším, co doma máme, takže bych neřek, že máme tendenci jim kupovat třeba ty hračky takhle děleně. (...) Jako jo, to je víc rozdělený než s těma hračkama. Holka nosí sukň a tak, takže to klukovi asi dávat nebudeme (smích). Ale taky nenosí jenom růžovou a modrou, dáváme jim všechny barvy.“ [Otec 2, 36 let, VŠ, 2 děti]

Co se týká hraček, jsou rodiče více benevolentní, než co se týká oblečení. V tomto směru jsou více benevolentnější matky. Nicméně tři moji respondenti mají chlapce i dívku, tudíž není jednoznačné, jestli si dítě hraje jen s hračkami, které byly určeny právě jemu. Více benevolentní byli rodiče, kteří mají dceru. V tomto případě jim nevadí, když si hraje například s autíčky nebo si chce obléknout modré oblečení. Někteří respondenti jim takové hračky i kupují. V případě chlapců jim například panenky nekupují, ale nebrání jim, jestli si s nimi chtějí hrát, pokud k nim mají přístup.

S péčí o dítě souvisela i poslední otázka, která se týkala toho, jestli by partner nebo partnerka měli něco dělat a podle respondentů to nedělají.

„Tak by mě víc pomohlo, kdyby mi víc pomáhal. To zas jako jo. Že teď furt musím k němu chodit a prosit – uděláš tohle, uděláš támhle to. (...) Tak jako kdyby byl v tomhle takovej samostatnější a třeba ho to napadlo samotnýho někdy, když tady třeba jím a malej se začne vztekat, tak aby ho uklidnil a nemusela jsem ho jako prosit, no. Ale jinak jako ne. Jenom teda tohle.“ [Matka 3, 22 let, SŠ, 1 dítě]

Ženy by ocenily více pomoci a to v domácnosti i s péčí o dítě. Říkají, že muži jim pomáhají, ale většinou jen na požádání, nedělají to sami od sebe. Také zmínily, že by si muž na dítě měl najít více času, aby toho jednou nelitovali. Matky byly celkově více

nespokojené s tím, co partner dělá nebo nedělá. To by mohlo být tím, že matky, ať pracují či na rodičovské dovolené, si chtějí péči o dítě užít. Muži to pravděpodobně nemají takto silně dané.

Dotázaní muži si oproti tomu myslí, že ženy dělají to, co mají, a neexistuje nic, co by měly dělat, ale nedělají to. Jen v jednom případě muž uvedl, že by se partnerka měla více starat o sebe, že se kvůli dětem trochu zanedbává. To potvrzuje teorii, že se matky nechtějí o péči o dítě ochudit, i když pracují.

6.2.4 Tradiční rodina, správný muž a správná žena, rodičovská dovolená

Dále jsem chtěla zjistit, jestli si respondenti myslí, že matka, která pracuje místo péče o dítě, je špatná matka.

„Já si nemyslím, že to je špatný. Že třeba když fakt nemaj peníze nebo něco a potřebuje jít makat, tak jako to беру, to proč ne. I když je chlap na mateřský, tak když ta ženská vydělává víc, tak já to jako nijak neodsuzuju. Ale třeba já bych to neudělala. Já jsem ráda za to, že jsem s ním doma. (...) A navíc si myslím, že to je ženský poslání, no. Jako já bych to třeba neudělala. Ale neodsuzuju za to, jestli to takhle někdo má, tak at' to tak má. Jestli jim to vyhovuje.“ [Matka 3, 22 let, SŠ, 1 dítě]

„No... to asi záleží na tom, na jakéj úvazek si tu práci vezme. Přece jenom si myslím, že by matky měly bejt u těch dětí a vidět jejich pokroky. (...) Kdybych měla já možnost, šla bych taky do práce, ale právě třeba jenom na poloviční úvazek. Ono bejt pořád jenom doma je taky trochu vyčerpávající a tohle by byla pro mě osobně maličko změna a určitě bych to přivítala.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

„Jako to asi záleží na tom, proč pracuje, že jo. Ono když prostě nemáš peníze, tak musíš pracovat. Všichni chtěj pro dítě to nejlepší, a když kvůli tomu musí holt máma pracovat, tak proč ne. Jako u nás to tak fungovalo, a když dítě zůstane s tátou, tak to je asi úplně nejlepší, že jo.“ [Otec 3, 30 let, SŠ, 1 dítě]

Respondenti se shodli na tom, že záleží na tom, v jaké situaci se daná rodina nachází. Finanční situace to je nejčastější důvod, proč dokážou pracující matku pochopit. Dále říkali, že pokud dítě nechá pracující matka s otcem jen proto, aby rodina měla stejný

životní standard, potom je to v pořádku. Matky ale tvrdily, že by to tak ale nechtěly, že si chtějí užít chvíle s miminkem. Dvě matky uvedly, že pokud by byla možnost pracovat na rodičovské dovolené tak, aby zároveň zvládaly péči o dítě, rozhodně by ji přijaly. Podle nich by taková práce měla být nejlépe vykonávána z domova. Rodinný rozpočet se jim zásadně snížil a mají pocit, že by měli muži nějakým způsobem s financováním rodiny pomoci.

Tato poslední část analýzy se týká zjištění, jaký názor mají rodiče na tradiční rodinu, tedy muž zabezpečovatel a žena pečovatelka. S tímto se pojí i otázka, co by měla dělat správná žena a co by měl dělat správný muž. Otců, kteří jsou nebo byli na rodičovské dovolené, jsem se ptala, co je k tomu vedlo, zůstat doma a pečovat o rodinu. Matek jsem se dotazovala, jaké okolnosti by je donutily nebo přesvědčily o tom, že by nechaly svého partnera na rodičovské dovolené.

„Tak myslím, že žena by se měla starat o dítě a i o domácnost. (...) No tak muž by je měl finančně zabezpečit. (...) No, to určitě jo. Ono to tak fungovalo vždycky, tak nevidím důvod to nějak měnit. (...) U nás to tak funguje, že žena zůstane doma s dítětem a muž chodí do práce. I když jako znám pár, kde chodí matka do práce a otec je doma, ale tam je to potom otázka financí, kdy teda ona vydělává víc peněz než muž. (...) Asi jo. Ale stejně bych si to musela hodně rozmejšlet... asi by mi to bylo trochu líto. Že nevidím to dítě a jeho pokroky... možná že bych ani nechtěla pracovat, když bych věděla, že na mě čeká malej doma.“ [Matka 4, 21 let, SŠ, 1 dítě]

„Bylo by asi blbý, kdybych tvrdil, že to tak musí bejt. Když to u nás tak není, že jo. Ale je to taková ta klasika, která je dost zažitá. Ale jak jsem říkal s téma rolema, tak společnost už je posunutá dál, než aby to někdo moc řešil... ono to občas ani moc dobře nejde, a dělat jen proto, aby se člověk zavděčil jiným, to je blbost...(…) No...mě vyhodili z práce a manželka měla svoje místo jistý. Tak jsme se tak společně domluvili. „ [Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

Ohledně tradiční rodiny matky odpovídaly spíše tak, že to tak funguje a je to tak správně. Muži, kteří vlastně tradiční rodinu nezastupovali, odpovídali, že je hlavně důležité, aby se v páru domluvili. Hlavní důvod, u matek i otců, byly finance. Kvůli nim

nejčastěji muži zůstali na rodičovské dovolené. Podle všech by se správný muž měl postarat o rodinu, ale nemusí to být jen finančně. Správná žena by se měla starat o domácnost i děti. Ženy, matky, tímto dali najevo, že je pro ně mužský příjem, ale i přítomnost muže v rodině důležitá. V dnešní době je ale většina rodin dvoupříjmových a podle dalších výpovědí žen, ale i mužů, by měla být i péče o dítě i o domácnost společná. Muži si myslí, že dnes společnost neřeší tolik role ženy a muže jako tomu bývalo dříve. Tradiční model rodiny tedy pravděpodobně zůstane zachován, i když dnešní doba a společnost podporuje i alternativní způsoby rodiny.

Zajímavé mi připadalo zařadit otázku, jestli si respondenti dovedou představit, že by na rodičovské dovolené zůstal partner.

„Ne. (...) Myslím, že by to psychicky nezvládl, ano. Je to furt hlavně práce dokola, je to ubíjející, a když už pak je to dítě větší, tak je to lepší. Dá se s ním už ledasco podniknout. Ale stejně i teďka, skoro šestiletý dítě a mám pocit, že to je jenom o tom opakování. Je to dost monotónní.“ [Matka 5, 45 let, SŠ, 3 děti]

Všechny matky se shodly na tom, že si nedokážou představit, že by jejich mužský protějšek zůstal na rodičovské dovolené s dítětem. Důvody byly různé, nebyl jeden hlavní. Například se jednalo o strach o dítě, finance nebo to, že by muž nevěděl, co s dítětem dělat.

„To docela dovedu. Ale mě to celkem i bavilo, takže bych do toho šel klidně znova.“ [Otec 1, 34 let, SŠ, 1 dítě]

„To asi jo no (smích). Manželka byla se dvěma dětma, já teď se třetím. Takže jo, dovedu si to docela jasně představit (smích).“ [Otec 4, 27 let, SŠ, 3 děti]

Muži naopak odpovídali tak, že si rozhodně dovedou představit, že by žena zůstala na rodičovské dovolené. Ve dvou případech byla manželka respondenta na rodičovské dovolené dříve, muž zůstal doma až s posledním dítětem.

6.3 Závěr výzkumu a shrnutí výsledků

Cílem této bakalářské práce bylo analyzování postojů mužů a žen k rodičovství, k jejich vnímání rodičovských rolí a také k vztahu k dítěti. Toto téma je v dnešní době velmi diskutované a to nejen odborníky, ale i veřejností. Jedním z faktorů je to, že i laická veřejnost má snahu a zájem dozvědět se o poznatcích odborníků. Také rodiče se chtějí informovat o dění ve společnosti i o rodině. Tito rodiče jsou otevřeni i alternativním způsobům výchovy dětí a žití v rodině.

Při realizaci výzkumu jsem se nesetkala s odmítnutím poskytnutí rozhovoru. Nicméně pro každého je rodina jistým způsobem intimní záležitostí a není jednoduché o vnitřních záležitostech s někým mluvit. Ani jeden respondent neodmítl na nějakou otázku odpovědět, ale v některých případech byly odpovědi velmi rozpačité. Tuto ostýchavost chápu, proto jsem v takových případech přeformulovala otázku.

Výzkum formou pozorování ukázal, že z velké většiny chodí na hřiště s dětmi ženy, pokud to nebyly konkrétně matky. Muži se na hřištích příliš nepohybovali, což je pravděpodobně způsobeno zaměstnaností mužů – otců, jež ve většině rodin s dětmi fungují jako ti, kteří rodinu finančně zabezpečují.

Výzkum formou rozhovorů ukázal, že ženy – matky mají k rodičovství jiný přístup než muži – otcové. Tento rozdíl ale není nijak závratný. Muži a ženy jsou rozdílní v různých oblastech života a rodičovství není výjimkou. Všichni respondenti se shodli na tom, že jim dítě převrátilo život naruby. Rodiče museli přehodnotit svůj žebříček hodnot a všichni umístili dítě na první místo. Tím upozadili kariéru, ale například i přátele, se kterými se dříve stýkali.

Péče o dítě byla u všech respondentů stejná. Důležité bylo zaopatřit dítě, matka nebo otec nebyli na prvním místě. Pokud odpovídaly matky, které zůstaly s dítětem doma, tak péče o dítě i o domácnost byla na nich. Oproti tomu v rodinách se starajícími se otci tyto povinnosti dělily mezi oba rodiče, obvykle připadly tomu, kdo má zrovna čas. Důvodem je pravděpodobně to, že ani pracující matky se nechtějí ochudit o péči o dítě. Co se týká hlídání dítěte a pomoci s péčí o něj, ve dvou případech nikdo matkám není k dispozici. V ostatních případech jsou rodičům k dispozici jejich rodiče.

Očekávání, která rodiče před příchodem dítěte měli, se rozcházely, ale ne v rovině muž a žena. Některým rodičům se očekávání naplnila a nic je v péči o dítě nepřekvapilo. Častěji potom byli rodiče překvapeni, i když se na péči o dítě připravovali.

Co se týká výchovy dítěte, ukázalo se, že je pro rodiče důležité, aby děti dodržovaly pravidla a měly dobré známky ve škole. Tím si dítě zaslouží důvěru rodičů a dostane volnost. Jako ideální styl výchovy se všichni rodiče shodli na tom, že je to „zlatá střední cesta“, tedy ani jeden z extrémních přístupů. Autoritou pro dítě je většinou muž a to nejen v rodinách, kde se o dítě stará matka. Projevem je křik, kterým se dítě usměřňuje. To ukazuje, že muž má pořád přirozenou autoritu, i když se dnes vede diskuze o tom, že tomu tak není.

Hlavní rozdíly mezi ženami a muži se vyskytovaly v aktivitách, které s dětmi dělají. Otcové si více hrají s auty nebo se stavebnicí, nejvíce ale podporují děti ve sportu, hlavně cyklistice, jízdě na kolečkových bruslích a podobně. Otcové děti podporují, ale není to tak, že by je to učili jen oni. Častější bylo, že děti sporty učí oba rodiče dohromady. Ženy nejvíce uváděly jako aktivitu, kterou mají s dítětem jen pro sebe, vaření, což je aktivita, kterou dělají každý den. Jinak si hrají se vším, s čím si dítě chce hrát. Nejedna rodič uvedl, že je pro něho důležité trávit s dítětem čas nehlédě na aktivity, které provozují. Ovlivnění gendrovými stereotypy bylo patrnější u oblečení, které svým dětem oblékají než u hraček, které dítěti kupují. Benevolentnější v tomto směru jsou matky a rodiče dívek. Těm nevadí, pokud si dcera hraje například s autíčky nebo si chce obléknout modré oblečení a dokonce jim takové věci kupují. U chlapců jim nechtějí bránit ve hraní s panenkami, ale cíleně je pořizovat nechtějí.

S výrokem, že ženy mají biologicky danou péči o dítě i o domácnost, většina rodičů nesouhlasila. Spíše tvrdili, že záleží i na jiných okolnostech, než jen na přírodě. Hlavní okolnosti byly výchova rodičů, okolnosti narození dítěte nebo charakter člověka. Další otázkou bylo, zda si rodiče myslí, že pracující matka je špatná matka. Takový názor se neobjevil. Jediný důvod, proč si to nemyslí, jsou finance. Rozdíl mezi muži a ženami je ten, že ženy, matky, by pracovat místo starání se o dítě nechtěly. Pro matky je tradiční rodina základ, který funguje, a nechtějí to nijak měnit. Muži říkali, že to neřeší, že je hlavně důležité udělat to tak, aby to oběma v páru vyhovovalo. Hlavním důvodem,

proč muži zůstali s dětmi na rodičovské dovolené, byly opět finance. Na koni rozhovoru byla zařazena otázka, zda si rodiče dovedou představit, že na by rodičovské dovolené zůstal jejich protějšek. Ženy si to rozhodně představit nedovedly, muži naopak nebyli proti.

Závěrem lze říci, že model, ve kterém je žena pečovatelka a muž živitel, je v naší společnosti velmi silně zakořeněn. Je ale otázkou, zda tento model, který je ctěn několik stovek, možná i tisíců let není již překonán a jestli muž neztrácí svůj post, které zastával v minulosti. Je možné, že se v nedaleké budoucnosti muž bude aktivně zapojovat do hodu domácnosti a ono „aktivní otcovství“ bude běžnou praxí.

Závěr

Rodina, rodičovství a rodičovské role je velmi aktuální téma, které se dostává do popředí zájmu nejen odborníků, ale i laické veřejnosti. V naší společnosti se vyskytuje mnoho různých pohledů na toto téma, proto se o něm bude i nadále diskutovat. A záleží jen na rodičích, nakolik budou mít snahu a zájem si osvojit nové poznatky. Právě gender může být jedním z těchto poznatků. Již v dnešní době se problematika genderu dostává do odborných publikací, časopisů pro veřejnost i do školních příruček.

Cílem této bakalářské práce bylo analyzování podoby rodičovství v rodinách v kontextu genderových rolí. Teoretická část měla ukázat vývoj rodiny od historie po současnost, funkce rodiny, výchovné styly, rodičovské role, gender a jeho teorie a genderové stereotypy. Toto všechno ovlivňuje děti a jejich správný vývoj. Základem, a to potvrdila i praktická část této práce, je vztah rodičů k sobě navzájem a jejich vzájemné doplňování se ve výchově dětí. Děti si utvářejí svoji vlastní identitu a postoje pro další život tím, že pozorují své rodiče a jejich chování. Proto je důležitá přítomnost obou rodičů v rodině, aby děti mohly pozorovat genderové chování obou pohlaví.

Dnešním trendem je aktivní zapojení otce v rodině, a to nejen v rovině výchovy dětí, ale také v péči o domácnost a aktivity v rodině. Toto podporuje i praktická část mé práce. Otcové na rodičovské dovolené zůstali z větší části kvůli penězům, ale také kvůli trávení více času s dětmi. Nicméně otcové matku v rodině nenahrazují. Matka je stále aktivní uvnitř rodiny a otec rodinu spíše zabezpečuje z vnější.

Podle mého výzkumu se podoba rodičovství v kontextu genderových rolí liší především v aktivitách, které rodiče se svými dětmi provozují. Otcové se zaměřují především na sportování, hraní s autíčky nebo stavebnicemi. Matky si obvykle hrají se všemi hračkami, nicméně jediná aktivita, kterou dělají s dítětem bez přítomnosti otce, je vaření. Péče o dítě připadá na matku nejen v rodinách, kde matka zůstala na rodičovské dovolené, ale i v rodinách s pečujícími otci. Zdá se, že matky jsou více starostlivé a ani pracující matky se nechtějí o péči o malé dítě žádným způsobem ochudit. S modelem tradiční rodiny, ve které žena pečuje o děti a domácnost a muž se snaží rodinu zabezpečit především finančně, souhlasili i otcové, kteří tento model nezastupují. Proto,

i přes veškeré rodinné alternativy, zůstane tento model pravděpodobně ještě dlouhou dobu zachován.

Tato práce a její poznatky by mohly být využity organizacemi zaměřené na rodinu a rodičovství, v Pardubicích by to mohlo být například Centrum pro rodinu – Sluníčko nebo Rodinné centrum Kulihrášek. Tato centra pořádají přednášky pro rodiče s dětmi, dětské aktivity nebo také různě zaměřené workshopy.

Dnes se tématem rodičovství v kontextu genderových rolí a mužů na rodičovské dovolené zabývá například projekt „To je rovnost“, který funguje pod záštitou Úřadu vlády České Republiky, online časopis Gender rovné příležitosti nebo další projekt „Liga otevřených mužů“. Tato problematika je tedy velmi aktuální a do budoucna se o ní bude ještě hodně mluvit.

Seznam použitých zdrojů

- Barša, P. 2002. *Panství člověka a touha ženy*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Čačka, O. 1997 *Psychologie dítěte*. Brno: SURSUM.
- Disman, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Giddens, A. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo.
- Horská, P., M. Kučera, E. Maur, M. Stloukal. 1990. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama.
- Chuová, A. 2016. *Bojová píseň tygří matky aneb Jak jsem své děti učila vítězit [a sama přitom byla poražena]*. Praha: Rybka Publishers.
- Janošová, P. 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada Publishing.
- Kačerová, E. 2014. „České matky stárnou“. *Statistika a my*. 4 [3]: 36-37.
- Kopřiva, P., J. Nováčková, D. Nevolová, T. Kopřivová. 2008. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála.
- Kraus, B., V. Poláčková. 2001. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido.
- Kundra, L. 2009. *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s. Centrum ProEquality.
- Linhart, J., M. Petrusek, A. Vodáková, H. Maříková. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Máchová, J. 1974. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum.
- Maříková, H., A. Křížková, R. Dudová, H. Hašková, Z. Uhde. 2008. *Práce a péče: proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Matějček, Z. 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál.
- Matoušek, O. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Možný, I. 1990. *Moderní rodina [mýty a skutečnosti]*. Brno: BLOK.
- Možný, I. 2002a. *Česká společnost*. Praha: Portál.
- Možný, I. 2002b. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Oakley, A. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál s.r.o.
- Plesková, K. 2008. *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů [pracovní sešit]*. Brno: NESEHNUTÍ Brno.
- Prokop, J. 2001. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: Technická univerzita
- Přadka, M. 1978. *Kapitoly z teorie výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Renzetti, C. M., Curran D. J. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.
- Sedláček, L. K. Plesková, 2008. *Aktivní otcovství*. Brno: NESEHNUTÍ Brno.
- Tuček, M. 1998. *Česká rodina v transformaci: Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
- Vágnerová, M. 2000. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
- Zákon č. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce

Internetové zdroje

- Habáň, P. 2014. *Rodičovská dovolená v režii otců? Zkušenost, která stojí za to*. [online]. [cit. 17. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17476/tz_120314a.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [MPSV]. 2016. Vláda schválila otcovskou dovolenou. [online]. [cit. 18. 1.2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/26739>

Liga otevřených mužů [LOM]. 2016. Přišel čas na zavedení otcovské dovolené. [online]. [cit. 22. 1. 2017]. Dostupné z: <http://ilom.cz/novinky/info-servis/tiskove-zpravy/prisel-cas-na-zavedeni-otcovske-dovolene-podporuje-ji-drtiva-vetsina-muzu-i-zen/>

Přílohy

Seznam příloh:

- 1) Scénář rozhovoru
- 2) Ukázka rozhovoru a kódování
- 3) Kódovací strom
- 4) Ukázka pozorování

1) Scénář rozhovoru

Obecné otázky

- Kolik máte dětí?
- Kolik jim je?
- Máte kluka nebo holku?
- Plánovali jste děti?

Společnost

- Myslíte, že vám dítě ovlivnilo kvalitu života? Jak?
- Jste se svým dítětem pořád nebo někam chodíte bez něj?

Péče o dítě

- Co zahrnuje vaše každodenní péče o dítě?
- Co vykonává matka?
- Co vykonává otec?
- Pomáhají vám nějak ostatní lidé – hlídání a podobně?
- Čtete dítěti? Kdo to dělá? Otec nebo matka?
- Kdo si myslíte, že je větší autorita pro dítě? Zakazuje mu věci, je přísnější? Jak se to projevuje?
- Naplnila se vaše očekávání v péči o dítě? Překvapilo vás něco?

Volný čas s dítětem

- Trávíte se svým dítětem hodně času?
- Co obvykle děláte? S čím si hraje?
- Vedete dítě ke sportu? Učíte ho házet, kopat, jezdit na kole, bruslit?
- Kdo si myslíte, že to dělá více – vy nebo partnerka?
- Máte tendenci kupovat dítěti „hračky pro kluky“, jiné věci, nebo barevně rozlišené?

Rodičovství z různých pohledů, gender

- Myslíte si, že pracující matka je špatná matka?
- Co by měl podle vás dělat „správný muž“ a „správná žena“?
- Dovedete si představit, že by byl na rodičovské dovolené váš partner?
- Myslíte, že to mají ženy dáno biologicky – péči o dítě?
- Kdo chodí s dětmi do školky/ školy, k lékaři, na rodičovské sdružení, na kroužky? Kdo kroužky, lékaře a podobně vybírá?
- Jaký máte názor na tradiční model rodiny – matka pečovatelka a otec zabezpečovatel rodiny?
- Jaký myslíte, že máte styl výchovy? Liberální nebo přísný? A jaký myslíte, že je ideální?
- Je něco, co by měl partner podle vás dělat a nedělá to?

2) Ukázka rozhovoru a kódování

Barevné kódování

Partner

Gender, správná žena, správný muž, tradiční rodina

Rodičovská dovolená – protějšek, důvody

Pracující matka

Genderové rozlišení

Autorita

Péče o dítě, hlídání, styl výchovy, očekávání

Volný čas, s dítětem, bez dítěte, aktivity

Kvalita života

Respondent č. 7: Matka 2, 23 let, 1 dítě

Datum: 20. 3. 2017

Délka rozhovoru: 34 minut

Místo: domácnost matky 2

V = Výzkumník

M2 = Matka 2

V: Ahoj.

M2: *Ahoj.*

V: Jak už jsem Ti psala, rozhovor bude anonymní, bude jen pro účely bakalářky, žádná konkrétní jména se tam zmiňovat nebudou... Kdybys nechtěla na něco odpovědět nebo ti bylo něco nepříjemného, tak řekni, můžem to přeformulovat, přeskočit.

M2: *Jasně no.*

V: Tak koukám, dítě máte jedno, že jo?

M2: *Jedno no.*

V: A je to kluk jako buk. (smích) Jenom se zeptám, kolik mu je? Stačí orientačně.

M2: *10 měsíců mu teďka bylo.*

V: A plánovali jste dítě?

M2: *Jo, plánovali.*

V: Ještě tě poprosím věk a vzdělání?

M2: *Je mi 23 a mám ukončenou střední.*

V: Dobře. Tak... vnímáš rozdíl, jak se na tebe ostatní dívají jako na rodiče? Třeba jako oproti tomu, jak jsi žila předtím? Tak jestli je to jiný?

M2: *Je to jiný, určitě. Určitě jo, no. Tak změnil se mně okruh kamarádek, známejch. Kompletně. Dost často na mě třeba starší koukaj právě takhle, no, jestli jsem to dítě plánovala (smích). Něco jako chudinka malá, už má dítě (smích). Ale jako já jsem teďka spokojená, takže, mě to jako nevadí. Ale určitě žiješ jinak.*

V: Teď možná trošku zvláštní otázka, ale seš se svým dítětem pořád nebo někam chodíš bez něj? Jestli třeba ho dávaš někomu na hlídání a seš bez něj?

M2: *No... jako hodně výjimečně, no. Protože mi rodinu máme hodně daleko jak přítel, tak já. Takže jako když tam jedem, tak se stane, že si třeba na hodinu někam odběhnu. Ale co jsem doma, tak jsem s ním pořád (smích).*

V: Ta on je ještě malinkej, tak to třeba potom bude jiný.

M2: *Třeba jo no.*

V: Tak... moje bakalářka se zaměřuje nejvíc na to, jak jakoby maminka a tatínek pečují o dítě jinak a právě ta péče je takovou tou stěžejní částí. Tak jenom ve zkratce, co zahrnuje každodenní péče?

M2: *No, každodenní péče. Furt dokola. Jen co ráno vstane, tak se mu musí člověk věnovat až do večera. Je to pořád dokola to samý. Nakrmit, přebalit, pohrát si, uspat, zase nakrmit, přebalit, pohrát si, uspat... takhle to máme celej den (smích). A od tý doby, co teda leze a chodí kolem nábytku, tak ještě taky uklízet a dávat do kupy nábytek, brát mu věci, co mu do ruky nepatřej a to je ještě nejmenší zlo, že má v roce klíče, jako teď (smích).*

V: Jenom se zeptám, vy jako mamka vykonáváte tohle všechno, tuhle každodenní činnost. A je něco, co třeba dělá speciálně tatínek?

M2: *Tatínek teďka co dělá, tak koupe večer. Což teda není jenom napustit vanu ještě v tomhle věku jeho, ale že fakt se o něj postará, že ho teda svlíkne, tráví s ním čas v koupelně a pak ho zase oblíkne, a natírá ho, to jsou samý krémíčky na obličej a na tělo. Takže mu to docela dá zabrat a kupodivu to teď všechno zvládá, takže to je třeba velká pomoc, že si můžu třeba i něco udělat. Takže to jako zvládaj, no.*

V: Jasně.

M2: *A když jsme teda oba doma, jako třeba o víkendu, tak občas jako přebalí nebo nakrmí. Ale to už je tak jako míň častý, no.*

V: Je dobře, že se toho nebojí.

M2: *My už to spíš máme spolu tak jako natrénovaný, takže to máme hned, no. Takže...*

V: A myslíš, že třeba v budoucnu to bude jinak? Že třeba jak tatínek často učí takový ty sporty, že jo, házet, fotbal, kolo...

M2: *No... náš tatínek chtěl hrozně holčičku, takže teď teprve tak objevuje, co se s tím chlapečkem dá dělat a že toho je docela dost, takže se těší, až bude nějaká autodráha nebo nějaký kolečkový brusle, takže doufám, že pak třeba jo no. Že to bude lepší no. On teda teďka má přítel novou práci, chodí pozdě večer, takže to je taky takový horší, že přijde domů a že toho moc nestíhá.*

V: Jasně, no.

M2: *Ale doufám, že třeba přes léto, že to bude lepší. Že třeba veme toho malýho někam ven a bude se mu taky víc věnovat.*

V: Říkala jsi, že máte oba rodinu daleko, takže to hlídání asi moc nepřipadá v úvahu.

M2: *No takhle, já mám tady tátu, jako v Pardubicích, ale ten je takovej jako hodně časově vytíženěj, takže občas zavolá, jestli by mohl vozit s kočárkem třeba na půl hodky na hodinu, ale jinak moc ne. Když jedu za mamkou do Ústí, tak tam zas máme hodně babiček, takže to ne že bych potřebovala hlídání, ale taky si chtěj užít to vození.*

V: Jasně.

M2: *Občas si ho jako vezmou, když potřebuju nevím třeba ke kadeřnici nebo odběhnout, ale nějaký dlouhodobý hlídání, to ne no. Třeba taky až bude větší. To ho tam pak odvezu babičce na prázdniny (smích).*

V: Na dva měsíce rovnou (smích).

M2: *No to si tchýně s tchánem, oni bydlej u Karlových Varů, 300 kilometrů, to vždycky říkaj, že si ho vezmou na měsíc, no. Ale taky to ještě není no. Oni ho hlavně neuměj nakrmit a převlíknout, takže to ještě potrvá, vid' Tobi? (poznámka – syn)*

V: Tak, zeptám se, čtete malýmu? Třeba před spaním pohádky?

M2: *No, ještě zatím jako moc ne.*

V: Já jsem to chtěla říct, ještě je na to moc malej, vid'?

M2: *Občas jako, protože nějaký knížky už teda má, tak sme to zkoušeli. On je takovej všeobecně jako nespavej, nechce spát a usíná tak, že jsme zkoušeli skoro všechno, takže občas sme mu knížky četli, no, ale... zatím to jsou takový ty nejjednodušší, aby to trošku chápal, vid' (smích). Žádný velký pohádky ještě.*

V: A v budoucnu, pokud teda budete číst, myslíš, že to budeš dělat spíš ty nebo přítel?

M2: *No, těžko říct. Já, když jsem byla já malá, tak vím, že nám pohádky čet jako spíš táta. Ale u nás bych neřekla, že bude číst (smích). To bych spíš viděla, že mu pustí spíš pohádku nějakou na počítači v televizi (smích). On je to ajťák, takže to je všechno přes elektroniku. A on jak je malej, tak jako všechny děti, když televize se zapne, tak očička mu svítí... Tak uvidíme, jestli ještě budeme číst, ale když už, tak asi spíš já, no.*

V: Pak tady mám otázku, kdo si myslíš, že je větší autorita, ale to teď asi ještě úplně není jasný, hm? Nějaký to zakazování věcí, jak se to učí, tak...

M2: *Jako snažíme se, no. Vždycky jsem si myslela, že to bude spíš ten táta, co se vrátí z práce, ale zatím to tak jako moc není, no. Zatím tím jak jsou spolu málo času, tak spíš maminka je ta, co prudí, že se musí spát, že se musí jíst...*

V: Na tohle se nešahá...

M2: *No, na tohle se nešahá, přesně. Třeba přes den s ním někam chodím a uvidíme, jak do budoucna to bude s tím tatínkem. Zatím jsem to já spíš, vid'? Ještě že neumí mluvit (smích).*

V: By nám to všechno pověděl, jak je to doopravdy (smích). Překvapilo tě něco v péči o dítě? Nebo je to tak, že jsi měla nějakou představu?

M2: *No... já myslím, že mě překvapilo úplně všechno. Já jsem si myslela, že miminka tak jako spějí většinu času anebo tak jako ležej nebo si něco dělaj, pak si hrajou... Ale*

tak samozřejmě, já mám taky mladšího bráchu, ale zase mi bylo sedm let, takže jsem byla úplně malá, když jsem ho měla, takže mě to tak jako překvapilo, no, že je takovej... Že je to jako fakt hodně práce, no. Že se to nezdá, ale když pak k tomu člověk chce stihnout ještě něco, jako praní, vaření a tak, tak se to moc nedá, no.

V: *Že rodičovská dovolená není tak úplně dovolená...*

M2: *Přesně tak. A že přítel jako, ač to vidí, jakej, je, tak si stejně myslí, že to je pohodička. Protože občas ho hlídal, třeba když jsem sháněla svatební šaty, tak ho měl fakt celej den na starosti, jenže on byl zrovna ukázkově hodnej, všechno měl ode mě připravený, že jo – tohle mu oblíkni, tohle mu nakrm tohle mu to... Takže říkal, to je pohoda, ne? Vždyť je to vlastně sranda. Já na to jo? Zkus si takhle třeba měsíc, že jo...*

V: *Ještě když to nikdo nenachystá...*

M2: *Ještě když to nikdo nenachystá. A ještě jako bejt s ním opravdu furt. Říkám, on ještě jak prostě nespí, tak jsme spolu celou noc, celej den a kolikrát to ještě tak, teď už je třeba hezky, jo, ale když bylo opravdu hnusně, tak jsme fakt byli spolu jen doma nebo jen na chvíli... Že třeba nepříjdu do kontaktu jako moc s jinýma lidma, tak ještě to je náročný. On si myslím, že ještě jak třeba chodí do tý práce, ale přece jen tam má nějakou kolektiv, jo, i když je to třeba blbý, tak má tu pauzu na oběd, jo, to já třeba nemám, že bych řekla: Tobiášku počkej, teď já se jdu najíst musíš bejt hodnej(smích). Teď mám tamhle u počítače ještě kafe od ráno, co jsem nestihla vypít, jako takže...*

V: *Jak byla ta reklama – maminka si nemůže vzít dovolenou.*

M2: *Přesně tak, no. To vždycky přítel říká: mám dovolenou, mám víkend, chci se vyspat. No supr, ale kdy mám dovolenou já?*

V: *Tak... co tak obvykle děláte? To jsi říkala, že chodíte ven, že jo. S čím si třeba hrajete? Teď jak je malej, tak to ještě asi vyloženě holčičí nebo klučičí hračky nerozeznává, vid'?*

M2: *No... Tak ty aktivity, já jako nevím (smích). Ráno tak vstanem a jme tak jako rádi. My jak nespíme v noci, tak kolikrát spíme i ráno, docela. Takže pak jsem ráda, když se*

stihnem převlíknout, což je zásadní, jo, protože to se kolikrát stává, že ještě v poledne jsme tady v pyžamu (smích). Jako vůbec nám to nevadí, hlavně že vstaneme (smích). No, tak převlíknout nás, udělat to tak, aby nikdo neměl hlad, no, pak spíš tak něco dělám, jakože uklidím, vyperu a tak než se většinou dostanem ven. No a tak co máme jakoby kamarády, tak to jsou zrovna taky chlapečci, ale tak je to tak nějak stejný, no. Ale když jsme šli třeba do herničky nebo k někomu domů si hrát, teďka zkusíme jako ven hodit, ale teď na to taky ještě není, takže snad v létě už to bude lepší, no.

V: Takže zatím takovou tu tendenci kupovat mu hračky vyloženě pro kluky nemáš? Nebo třeba i oblečení, modrý věci, autíčka?

M2: *No, tak mi co máme takovou úchylku, tak kupuju dost věci fialových (smích). Protože mám ráda fialovou (smích). Což je tady trochu vidět, takže spíš tak anebo kupuju jako věci do modra, no. Ono to tak nějak jako je, no. Ono ještě třeba pro ty malinkatý je buď hodně barevný, nebo když už to tak беру, tak spíš ne, no. Spíš modrý, zelený a tak, no. Ono to totiž bejvá hodně jenom buď modrý, nebo růžový a růžový je takový blbý, no (smích).*

V: Možná pak u té holky je to něco jinýho, když má modrou, ale u kluka, se to bere jinak, vid'?

M2: *Je teda fakt, že kupujeme spíš asi ty autíčka nebo zvířátka nebo tak, a pak když jsme právě u doktorky, tak ona tam má vyskládaný třeba takový nádherný panenky a ona na to úplně kouká, jako že to v životě neviděl (smích). Že se mu to líbí, no.*

V: Ale tak nebudeš mu zakazovat hrát si třeba právě s těma panenkami?

M2: *Hele, asi ne, ale že bysme mu to cíleně kupovali, to taky asi úplně nevidím. Ale třeba právě na těch návštěvách, tak to nebude vadit, když si tím bude hrát.*

V: A teď trochu z jiný strany, myslíš, že pracující matka je špatná matka? Když nechá dítě třeba jenom s tatínkem doma?

M2: *No, myslím, že ne. Pokud ho nechá s tatínkem, tak si myslím, že to je jako úplně nejlepší a když nějaká maminka nechá dítě s chůvou nebo babičkou, tak si nemyslím, že*

je špatná máma. Každý to má úplně jinak, no, že pro někoho je důležitá ta práce a znám prostě takový maminky, nebo bavila jsem se s nima, jako že oni to strašně špatně psychicky snášeli, být jenom doma s dítětem. A ne, že by ho neměli rádi, ale prostě jak nemohli pracovat, tak z toho byli hrozně špatný, no. Já si myslím, že pro to dítě je nejlepší, aby jako hlavně ta máma byla v pohodě. Je vidět, že i když on už jako nechce spát a já jsem z něho nervózní, tak tím spíš ho jako neuspím, protože on to ze mě vycejtí, že jo, že nejsem v pohodě. Takže si myslím, že to jako, že pokud se má to dítě líp s tatínkem nebo s chůvou a maminka se stará jinak, tak si myslím, že to není špatný.

V: Jasně, že aspoň přijde mamka do kontaktu s jinýma lidma, že jo.

M2: *No jasně. Jako chápu, že to je těžký. Jako já bych to tak třeba nechtěla. Já si to vyloženě svým způsobem užívám, i když to není jenom vždycky příjemný, ale jako nemyslím si, že jsou špatný. Ono dnešní doba je taková trošku jako hloupá, že těch peněz jakoby moc není, takže já jim jako nemám za zlý. A kdyby byla nějaká práce, která by se ideálně dala třeba ještě k tomu, tak bych ji taky brala, jo (smích).*

V: Ono je to většinou to finanční hledisko, že jo.

M2: *Ale zase znám spoustu maminek, který jsou teď těhotný nebo krátce maminkama, který tvrdily, že budou, až budou mít dítě, osm hodin denně pracovat a že prostě dítě pohlídá babička nebo někdo. Pak se jim to narodí a taky je všechno úplně jinak, takže...*

V: Představa je jedna věc a realita druhá...

M2: *No, takže... Ale když to tak maj, tak to není určitě špatný.*

V: Tak... dovedeš si představit, že by byl na rodičovský dovolený váš partner?

M2: *No tak to si opravdu představit nedokážu (smích).*

V: Proč ne (smích)?

M2: *Ať už teda jako finančně, že jo, jak se říká, peníze vždy až na prvním místě... Jako asi s tím dítěte, jako asi to úplně není takovej typ jako klasickýho otce, co by jako vážně*

věnoval takhle na sto procent těm dětem, no. Já si myslím, že hodně potřebuje ten kolektiv a tu svoji práci. A mít ten pocit, že něco dělá. Protože na tý rodičovský to je opravdu takovej jako pocit, že člověk uklidí, že jo, uvaří a jídlo se sní, byt vypadá za pět minut úplně stejně a žádněj pocit dobrej z toho jako není, no. Takže to by na něj asi nebylo, no. A on vůbec jako na ty domácí práce moc není. To on mi jako pomáhá, ale spíš tak jako že musí, než že by to bylo dobrovolně... takže to si jako představit nedokážu. I když jsem mu to jako hodněkrát říkala, ať to zkusí (smích).

V: Já znám třeba tatínky, který byly třeba jenom půl roku, takový jenom aby si to zkusili vyloženě, a že prej zkušenost výborná.

M2: *No to já bych jako věřila. Já myslím, že by tak úplně stačilo nějakých těch deset dní něco jako výměna manželek nebo tak něco (smích). Takový podobný reality show, že b to taky stačilo, no ale... Já zas bych asi do tý práce chodit nechtěla teďka, takže... Takže to máme takhle.*

V: Takže ten tradiční model rodiny jakože matka pečuje, otec zabezpečuje, tak ten u vás platí jo?

M2: *Jo, u nás to platí určitě, no. On tím, že jako přítel je teda starší o dost, tak už samozřejmě má už, já nevím, rozjetou práci, kariérně postupuje, už je na tom prostě mnohem líp. A mě by se jako sháněla hodně těžko a když už, tak na dvanáctihodinový směny přes den... A to je pak, to se pak s dítětem vůbec nedá skloubit. To bych ho pak vůbec neviděla, jo. On si už může tu práci tak víc vybírat a víc nás tak jako dokáže zabezpečit, no. I když to taky není úplně jednoduchý, no. Když má tatínek víc peněz, vid', než maminka (smích).*

V: A myslíš, že to, že chlap vydělává a žena pečuje, je nějak dáno přírodou?

M2: *To je těžký. Já si spíš myslím, že je to jako už od dávných dob, že ten chlap byl jako silnější, tak zabezpečoval rodinu a ostatní. Že se to tak jako stalo zvykem, než že by to bylo přírodou.*

V: Do školky ještě asi úplně nechodí, vid'.

M2: *Ne, to ještě nechodí.*

V: A k lékaři? To chodí s tebou, vid', když máte čas?

M2: *Jakoby k praktickému lékaři pro děti, to normálně chodím já. Ale on pak ještě jezdí vlastně na ultrazvuk vlastně s ledvinama, to už má teďka dobrý. A do Hradce kvůli tomu, co má na krku, že jo, tak to i s přítelem. Protože jednak nás tam veze, a i když jsem mu říkala, že bysme mohli jet vlakem, tak on zas je takovej jako že u toho docela chce bejt. Ne že by mě zas jako nevěřil, ale on je možná takovej i jako výřečnější, takže se vždycky těch doktorů ještě víc ptá, co všechno je potřeba. Takže to jezdí s náma, no. Ale sám by asi jet nechtěl.*

V: Myslíš, že to celkově bude jiný u prvorozeného a u druhorozeného dítěte? Jestli teda plánujete další dítě...

M2: *No, my tak jako ideálně plánujem to dítě dost brzo, takže jakože tak plynule bych přešla na rodičák s tím druhým dítětem. Tam asi žádná změna nebude, no.*

V: A myslíš, že třeba budeš taková klidnější?

M2: *Jako určitě jo. Určitě člověk spoustu věcí zjistí, že jako třeba dělá zbytečněj poplach, ale zas na druhou stranu si jako říkám, prostě, co kdyby, no... Ale my sme to takhle měli třeba i s porodem. Jako kdyby to bylo na mě, tak možná rodíme tady doma a partner říkal, jako „nechceš přeci jen jako jet do tý porodnice?“ A ono to jako bylo ono, no. Takže kolikrát chodíme k doktoroj, že i ten Martin řekne „tak radši s ním teda zajdi, ať víme, ať jsme chytrější.“ A doktorka, máme skvělou doktorku, ta nám všechno vysvětlí, takže si myslím, že u druhýho už budu vědět, že pupínky tam a tam nejsou tak hrozný a že třeba když se mi zdálo, že byl malej, že nepřibývá, tak mi naopak řekli, že přibývá dost. No a pak se do toho ještě přidala ta léčba a teďka jí a dva. Je to kus chlapa. Ale určitě zase vím, že to může bejt úplně jiný, může se to druhý dítě léčit s něčím úplně jiným nebo to. A něco se člověk nenaučí, no. Ale v dnešní době internetu už je to jedno, vid'.*

V: Jakej myslíš, že máte s přítelem styl výchovy? To teďka ještě asi moc není jasný, vid'?' Tak spíš jak si myslíš, že to bude vypadat v budoucnu? Jestli mu jako spíš dovolíte, co bude chtít, nebo mu budete všechno zakazovat...

M2: *No, jako určitě po něm budu chtít, aby měl dobrý známky, aby se učil a aby třeba doma pomáhal, to jo. Ale zas jako na druhou stranu když nebude zlobit a bude to plnit, tak zase nevidim důvod mu něco zakazovat, protože my sme to taky tam měli. Že třeba babička s dědou moji byli hodně přísný na mamku a ona to tak nikdy nechtěla. A my sme to s bráchou nikdy tak neměli, že sme byli asi hodný, takže sme moc neznali nějaký domácí vězení nebo zákazy. Takže doufám, že to bude taky tak, no. Že nebudou nutný žádný přísný opatření a pokud budou, tak pak asi teda nastoupí přítel, no. Protože on když na mě udělá ty svoje oči, vid'... to já bych mu pak dovolila všechno (smích). To by se pak těžko něco zakazovalo, nařizovalo...*

V: Takže nejlepší asi taková ta zlatá střední cesta, jo?

M2: *Tak, no. Ale říkám, to je úplně stejný jako se vším. To já tady budu něco říkat a za dva roky zjistim, že to je úplně jinak, vid' (smích). Že to třeba tak nejde, nebo že to bude jinak, no. Jako se vším...*

V: A myslíš, že je něco, co by tvůj přítel měl dělat, ale nedělá to? Spíš jako k tomu dítěti a tak?

M2: *Určitě bych ocenila, kdyby s ním trávil víc času. Toho jako třeba štve, že říká „bába, máma,“, ale neříká „táta“. Tak já vždycky říkám „musíš s ním bejt častěj a učit ho to“. Tak jako určitě, to by jako mohl, no, ale jinak na druhou stranu to taky vidim. Že když byl úplně miminko, tak partner s ním netrval vůbec čas. Protože že jo, bylo potřeba nakojit, přebalit a takový ty věci, takže ho pochoval a jako dobrý. Ale čím je jakoby starší, tím si hrajou víc, ale ještě to není úplně, že by si hodinu spolu hráli. To spíš, že si vezme na klín a jsou spolu u toho počítače nebo tak, ale že by to... I bych ocenila, kdyby třeba o tom víkendů vzal ten kočárek a vyjel s ním někam sám na procházku. Protože my když jdem spolu, tak pořád potkáváme chlapi s kočárkama, že nejde ženská. Ta si myslím, že doma asi odpočívá nebo dělá úplně jinou práci, kterou já*

nestihnu, když musím jít s nima. Tak to by jako někdy mohl, no. Že pokud já ho teda nevykopu, tak on sám by s ním asi nešel, no... Ale jinak se snaží.

V: A teď teda poslední otázka. Co by měl podle tebe dělat správný muž a správná žena?

M2: *No, tak to nevim. Abych zas nezněla jako z minulého století (smích).*

V: To neboj. Zkus to (smích).

M2: *Tak já si myslím, že teda správněj chlap by měl zabezpečit tu rodinu a pracovat, vydělávat. Protože přece jen on jakoby může, pokud teda nezůstává s tím dítětem doma, tak prostě má na to ten prostor. Já vim, že kolikrát ta ženská, když odejde na mateřskou nebo na rodičovskou tak tu školu nebo práci musí přerušit, že jo, a nemůže vydělávat... Takže tak. A asi správná ženská by měla se teda zase starat o tu domácnost, mít všechno v pořádku, jako že vypráno, vyžehleno, navařeno. No ale v ideálním případě jasně že chlap může pomáhat doma a žena mu pomůže s tím přivýdělkem nějakým. Já zas jako říkám, že co nedělá on, tak já taky nestíhám určitě sto procent toho, co bych měla, protože s tím čertem se to kolikrát nedá. Taky máme hory prádla a někdy není úplně teplá večeře a tak. Protože to prostě někdy nejde, no. Takže asi tak, no.*

V: Tak jo. Děkuju za rozhovor.

M2: Nemáš zač.

3) Kódovací strom

Category	Count
Soustava kódů	316
Partner	9
Gender	9
Tradiční rodina	10
Správná žena	7
Správný muž	5
Rodičovská dovolená	10
Důvod	6
Pracující matka	13
Genderové rozlišení	21
Autorita	4
Projevy	7
Matka	3
Otec	9
Péče o dítě	15
Styl výchovy	10
ideální	8
Dána biologicky	9
Prvorozený a druhorozený	5
Očekávání	15
Hlídní	11
Otec	16
Matka	11
Volný čas	1
Bez dítěte	11
S dítětem	10
Aktivity	18
Sport	9
Učení sportů	6
Čtení	10
Otec	5
Matka	9
Matka	2
Otec	5
Úkoly	2
kvalita života	15

4) Ukázka pozorování

Místo: Pardubice, sídliště Dubina

Datum: 18. srpna 2016

Čas: 10:00 – 11:00

Poznámky: počasí slunečné

Při příchodu na hřiště si na pískovišti hrají tři děti, jedno je tu s tatínkem a dvě s maminkou. Tatínek s dívkou si chvíli hrají ještě na dalších atrakcích. Má mladší sestra si hraje na prolézačce. Chvilku po desáté hodině přišly dvě maminky s dětmi, dívkami, a hrají si. Hřiště na tomto místě je poměrně nové a velké. Slouží většině dětí na sídliště, jelikož se nachází uprostřed sídliště. V 10:10 holčička s tatínkem odcházejí, podle vyslechnutého rozhovoru zkontrolovat mladšího bratra holčičky. V 10:15 přišla další maminka s holčičkou a kočárkem. V tuto chvíli jsou na hřišti čtyři matky. Matky u prolézačky si povídají o knihách, děti, které si od začátku hrály na pískovišti, se přesunuly k houpačkám. Všechny děti tu jsou relativně malé, žádné není starší pěti let. Poslední zmíněné děti s matkou odcházejí v 10:25. Ostatní matky si povídají a děti si nerušeně hrají. Sestra se houpe a snaží se skamarádřit s ostatními dětmi. V 10:35 přijel otec s dcerou na kolech a šli si hrát na pískoviště. Ve třičtvrtě na jedenáct přišly tři děti, věkově přibližně do deseti let, v doprovodu tatínka. V 10:55 se zvedají otec s dcerou a odcházejí. Pozorování bylo ukončeno přesně v jedenáct hodin, nicméně děti na hřišti si hrají dál.

Počet matek: 4

Počet otců: 3